

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 28

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 26 OCTOMBRIE 1924

C U P R I N S U L :

- PROBLEME SOCIALE:** Dezarmarea, arbitrajul și siguranța Statelor (ce s'a urmărit și ce s'a putut realiza la Geneva) . . . . . N. Dașcovici
- ACTUALITĂȚI:** Rostul politic al vizitei patriarhului dela Ierusalim în România . . . . . Onisifor Ghibu
Casa de mâine . . . . . N. Hoțescu
Sărbătorirea lui Karl Kautsky . . . . . Redacția Cluj
Frământările noastre privite prin ochelarii diferitelor partide . . . . . Gavril Todica
Savanții români în politica militantă . . . . . Horia Trandafir
- DISCUȚII LITERARE:** I. Critică filologică. — II. Critica morală și imorală . . . . . Gh. Bogdan-Duică
- PROBLEME ECONOMICE:** Consumul de carne în Ardeal, după datele statistice . . . . . E. N. Giurgea
Criza. — Săptămâna economică . . . . . Vasile C. Osvadă
Situația financiară . . . . . Vasile Vlaicu
- CRONICI ARTISTICE-LITERARE:** „Oedip-rege“ și „Revizorul“ la Teatrul Național . . . . . George Șerban
Revistele românești . . . . . A. Buteanu
- CRONICI DIVERSE:** În chestia bisericilor pe cari le revendicăm tolici. — Cum discută ministerul instrucției. — Lecția lui Flondor. — Greșelile penibile ale ministerului de instrucție. — O școală literară. — Aforisme. — Cronica Sportivă.

REDACTIA ȘI ADM

Abonamente: pe un an
narii publici, pro
In America

Biblioteca Univers

RAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.

rități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcțio-
lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite.
plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

of.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghițu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dașcovici, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiesescu, Ovidiu Hulea, dr. dr. Daniil Ciugureanu, Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilicuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manușilă, Simeon Mehedinți, Stefan Meteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pittiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopuț, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Orădea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Stefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Komul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof.

In București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.
In Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

O școală nouă literară: suprarealismul. Suntem în epoca lui izm...

Nu vă mire, deci, dacă vom pomeni aci, după cronicarul literar F. Vandérem, școalele literare franceze ultime, care au succumbat sau sunt pe cale de dizoluție: Unanimismul, cubismul, dadaismul, simultaneismul.

În locul lor se ridică o școală nouă: suprarealismul, al cărui șef este d' Apollinaire, iar scriitorii săi de seamă sunt Pierre Reverdy și Joseph Delteil.

Doctrina acestei școale o definește astfel Vandérem:

„Suprarealismul ar avea ca bază realitatea, ca mijloc de expresiune imaginea și, în mod esențial, imaginile ieșite din observațiunea vizuală, în care trebuie să se depună, într'un fel de precipitație, elementele realității cele mai opuse. Suprarealismul proscribe tot ce este abstracțiune: logică, estetică, dialectică, joc de cuvinte. Și, condamnând de-o potrivă orice diletantism, orice artă decadentă, vestește intensitatea, forța, sănătatea”.

...Vom vedea cât va trăi și această nouă școală.

Dr. N. POPOLIȚĂ

MEDIC OPERATOR

specialist în boli de nas, gât și urechi

Cluj, Piața Unirii Nr. 13.

BERE URSUS

din fabrica

Czell din Cluj

este cea mai predilectă beutură a publicului

„VINEA”

S. A.

Pentru Comerțul de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tășnad

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice ?

TARIFUL RECLAMELOR :

Lei

0 pagină	4000—
Jum. pagină	2000—
Un sfert de pagină	1000—
0 optime „ „	500—
0 șaisprezecime „	250—

La republicare acordăm reduceri de 40, 50 și 60%.

REVISTA SOCIETATEA DE MÂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puterilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 26 OCTOMBRIE 1924

Anul 1 N-rul 28
EXEMPLARUL 12 LEI

DEZARMAREA, ARBITRAJUL ȘI SIGURANȚA STATELOR

— Ce s'a urmărit și ce s'a putut realiza la Geneva —

Când s'a încheiat pacea generală, la 1919, după un război fără pereche în istoria omenirii, factorii conducători ai conferinței dela Paris au înțeles ca, odată cu restabilirea păcii, să ia și măsură de așa natură încât, pe viitor, să nu mai fie posibilă izbucnirea unui cataclism asemenea celui din 1914. Ceea ce au urmărit ei prin înființarea Societății Națiunilor și în special președintele Wilson, inițiatorul și sprijinitorul cel mai călduros al ideii, nu era numai rezultatul unor convingeri sau impulsuri personale, ci corespundea năzuințelor adânci ale tuturor națiunilor, fie beligerante sau neutre, care, din excesul suferințelor, ajunseseră la oroarea războiului.

Starea aceasta de spirit, prin excelență, pacifică, apare de altfel ca o caracteristică a psihologiei popoarelor la sfârșitul tuturor marilor războaie cunoscute în istoria lumii. Și cum ultimul război, prin durata, generalitatea și perfecțiunea mijloacelor lui destructive, a fost incomparabil cel mai mare, era foarte firesc ca și năzuințele pacifiste născute din oroarea măcelului să ia proporțiuni necunoscute încă până astăzi. Nu vom trece cu vederea nici faptul interdependenței și solidarității tuturor popoarelor din comunitatea internațională actuală, fapt din ce în ce mai accentuat pe măsura perfecționării comunicațiilor și legăturilor multiple de interese comune între toate popoarele și care, mai mult încă decât perfecționarea mijloacelor distructive, a făcut insuportabil războiul și a sporit pornirea generală împotriva lui.

Autorii pactului Societății Națiunilor urmărind, deci, în acord cu sentimentele omenirii întregi, crearea unui organism pacific de opus în permanență războiului și războinicilor, au priceput din primul moment importanța accentuării acestei solidarități și interdependențe a popoarelor și, de aceea, au creat condițiuni noi pentru grăbirea fenomenului menționat în comunitatea internațională actuală. Numai așa privită chestiunea înțelegem imediat rostul nesfârșitelor comisii, sub-comisii și comitete, create în jurul și sub auspiciile Societății Națiunilor, care, an de an, aproape lună după lună, își întind activitatea asupra tuturor problemelor sau intereselor de ordin internațional, prin colaborarea reprezentanților tuturor popoarelor, căutând să stabilească metode și reguli generale obligatorii pentru toate Statele civilizate.

Țesătura aceasta complexă de reguli și obligațiuni internaționale, creată și dezvoltată în cadrul Societății Națiunilor, tinde la suprimarea anarhiei sau a dezorganizării vieții dintre State, așa după cum trecerea dela barbarie la civilizație a suprimat raptul individual și războiul privat dintre cetățenii convieștitori

în sânul fiecărui Stat organizat. Cu alte cuvinte, după cum civilizația, de care suntem mândri, a asigurat ordinea legală și libertatea coordonată dintre membri comunității sociale, tot așa Societatea Națiunilor, în ultimul stadiu de perfecțiune al civilizației omeniești, va trebui să asigure ordinea de drept și libertate coordonată dintre State ca membri ai comunității internaționale.

În acest cadru de ordine și libertate, egalitatea trebuie subînțeleasă ca un postulat ideal, ca o posibilitate legală uniformă acordată membrilor de a-și valorifica drepturile, iar nu ca o măsură absolută de nivelare și uniformizare între ei, căci atunci ar fi contrarie varietății caracteristică tuturor creațiilor naturii, cât și cerințelor de erarhie și disciplină absolut necesare în sânul tuturor comunităților organizate.

Cum am spus, pactul Societății Națiunilor a creat cadrul general necesar acestei organizări a vieții internaționale, cu scop final pacifist, dar autorii pactului au simțit dela început ce primejdie formidabilă constituia militarismul pentru întreaga lor operă. De aceea, după primele șapte articole care stabilesc fundamentele Societății Națiunilor și organele sale conducătoare, urmează art. 8¹⁾ privitor tocmai la chestiunea cea mare a dezarmării în interesul păcii universale.

Abia în articolele următoare găsim dispozițiuni privitoare la conflictele internaționale și aplanarea lor

¹⁾ Pentru limpezirea chestiunii reproduc în întregime textul acestui articol, cam lung, care spune: „Membrii Societății recunosc că menținerea păcii cere reducerea înarmărilor naționale la minimum compatibil cu siguranța națională și cu executarea obligațiilor internaționale impuse printr-o acțiune comună.

„Consiliul, ținând seamă de situațiunea geografică și de condițiunile speciale ale fiecărui stat, pregătește planurile acestor reduceri în vederea examinării și deciziei diverselor guverne. Aceste planuri trebuie să facă obiectul unei noi examinări și, dacă'i nevoie, al unei revizuirii la fiecare zece ani. După adoptarea lor de diversele guverne, limita înarmărilor astfel fixată nu poate fi depășită fără Consimțământul Consiliului.

„Având în vedere că fabricarea privată a munițiilor și a materialului de război ridică grave obiecțiuni, membrii Societății însărcinează Consiliul să chibzuiească asupra măsurilor ce sunt de luat pentru a evita efectele ei supărătoare ținând seamă de nevoile membrilor Societății cari nu-și pot fabrica munițiile și materialul de război necesare siguranței lor. Membrii Societății își iau îndatorirea să-și comunice, în modul cel mai sincer și complet, toate informațiunile privitoare la așază înarmărilor, la programele lor militare, navale și aeriene și la starea aceloră dintre industriile lor care sunt susceptibile de a fi utilizate pentru război“. Art. 9. stabilește instituirea comisii permanente pentru a da avize Consiliului asupra executării dispozițiunilor cuprinse în art. 1 și 8, în mod general asupra chestiunilor militare, navale și aeriene.

pacifică, precum și la organizarea internațională a materiilor de un interes obștesc.

* * *

Precum se știe, Societatea Națiunilor a început încă din 1920 realizarea celor mai multe din prevederile pactului, dând viață unor organizațiuni — anexe de cea mai mare importanță pentru viața internațională, dar, totuși, n'a putut până astăzi face nimic efectiv în sensul cuprinsului art. 8, — adică n'a abordat chestiunea dezarmării, cea mai delicată și mai hotărâtoare pentru cauza păcii mondiale.

Incontestabil, un început de dezarmare s'a făcut prin tratatele de pace stabilite la 1919, dezarmarea impusă învingătorilor de către învingătorii sub controlul comisiunilor interaliate speciale, — dar aceasta în afara dispozițiilor art. 8 din pact și cel mult ca un vag prolog al dezarmării generale. Căci învingătorii fiind totdeauna stăpâniți de dorința revanșei, de când există și cât va exista lumea, dezarmarea lor materială impusă prin tratate trebuie să constituie o introducere la dezarmarea lor morală și, totodată, o garanție învingătorilor că reînceptura războiului ar fi cu neputință din partea învingătorilor.

Osebit de dezarmarea învingătorilor, am văzut o conferință internațională pentru dezarmare, exact vorbind pentru limitarea „inarmărilor navale“ convocată la Washington din inițiativa Statelor-Unite — deci în afară de Societatea Națiunilor, dar ținând la același scop suprem — și care, în ultimă analiză, trebuia să tempereze cursa armamentelor navale americano-japoneze, prevestitoarea unui viitor mare conflict, pentru dominația Oceanului Pacific. Anul trecut a mai fost o asemenea conferință cu scop aproape identic la Roma, unde a participat și Rusia, dar care s'a terminat, iarăși, fără nici un rezultat pozitiv, pentru cauza păcii, din cauza bolșevicilor.

În direcția aceasta, am putea menționa încercările repetate de „pacte de neagresiune“ sau pacte de asistență mutuală, în cazuri de atac, dintre diferite state sau grupuri de state, începând cu acel vestit tratat de garanție anglo-franco-american din timpul tratativei păcii de Versailles, care fusese conceput ca o asigurare Franței contra tendințelor eventuale de revanșă din partea Germaniei și care, după retragerea Statelor-Unite dela conferința dela Paris, n'a rămas în picioare nici sub forma unui tratat anglo-francez din cauza refuzului dlui Lloyd George de a angaja prea mult Anglia în diferendele istorice de pe continent.

Rusia bolșevică, prin izolarea și procedurile ei, inspirând de asemeni neîncredere vecinilor imediați și întregii Europe, a provocat la rândul ei alte încercări de tratate identice sub forma pactelor de neagresiune, limitate în timp, în conferința dela Moscova ca și în cea dela Haga care a fost consecința conferinței internaționale dela Genova, din primăvara lui 1922, când pentru prima oară Rușii reintrau în Europa după atâția ani de absență.

Dar revenind la lucrările propriu zise ale Societății Națiunilor, vom constata că în a treia Adunare din 1922, chestiunea dezarmării a format obiectul preocupărilor și a dus la votarea unei rezoluții care invita Consiliul să caute cât mai curând mijloacele potrivite pentru realizarea cuprinsului art. 8 din pact. Este drept că această rezoluție, deși pacifistă în fond nu trecea cu vederea peste realitățile vieții internaționale și nu nesocotea condițiunea esențială pentru reușita unui plan de dezarmare, în sensul art. 8, afirmând textual că

acest plan „nu poate avea un succes deplin dacă nu este general“.

În sesiunile următoare ale Consiliului Societății, rezoluția Adunării a fost examinată și trecută în studiul Comisiunii consultative permanente cât și aceleia speciale pentru reducerea inarmărilor. A urmat propunerea unui proiect de tratat de garanție mutuală, din partea lordului Robert Cecil, și care fiind luat în cercetarea comisiunilor și subcomisiunilor speciale a condus la concluzia generală a tuturor lucrărilor concentrate într-un tratat de ajutor mutual între state. Textul acestuia a fost adus înaintea celei de a patra Adunări a Societății Națiunilor, în 1923, când, după propunerea raportorului, dl Benes, s'a hotărât ca, prin bunăvoința Consiliului, proiectul să fie trimis spre cercetare și avis tuturor guvernelor statelor-membre. Abia după admiterea lui unanimă de către aceste state, proiectul ar fi urmat să se trimită spre aprobare și statelor care încă nu fac parte din Societate pentru a se putea realiza dezideratul esențial al adunării a treia privitor la un plan „general“ de dezarmare.

* * *

În decursul ultimului an, până la a cincea Adunare a S. N. a început să sosească și răspunsul guvernelor asupra proiectului de tratat de ajutor mutual între State.

Al României, în privința aceasta, a fost categoric și fără înconjur, coincidând în fond dacă nu și în formă cu răspunsurile Franței și Poloniei, statele cele mai amenințate din Europa prin „situațiunea lor geografică“ precum spune art. 8. din pact.

În rezumat, răspunsul României costată lipsa de garanții reale și eficace a proiectului întrucât aplicarea lui ar expune statele care s'ar grăbi să dezarmeze la primejdii grave, din partea vecinilor cari ar continua inarmările, cât timp tratatul nu este general. Deci, nu poate fi vorba de dezarmare dacă nu se garantează efectiv siguranța Statelor care ar adopta politica dezarmării. Întregul răspuns negativ al României se întemeiază pe o serie de șase obiecțiuni privitoare la :

1. Imprecizia cazurilor de agresiune lăsate la aprecierea Consiliului, spre a stabili cine este Statul agresor.

2. Odată stabilit agresorul, proiectul nu înstitue o procedură suficient de rapidă, într-un termen scurt și limitat, pentru intervenția efectivă în favoarea Statului atacat.

3. Ajutorarea acestuia, chiar hotărâtă cu întârziere, este iarăși lipsită de precizie, fiind lăsată la aprecierea Consiliului care poate, eventual, lua numai măsuri economice împotriva agresorului.

4. Întregul sistem de garanție rezultă din suprapunerea mai multor sisteme prea complexe și nepotrivite situației Statului atacat care cere claritate și promptitudine.

5. În perioada când trebuie să se efectueze dezarmarea nici o dispoziție nu precizează dacă Statul, aflat în plină operație de reducere a armatei sale, se poate bizui pe ajutorul celorlalți semnatori ai tratatului la cas de agresiune.

6. În sfârșit, art. 19, ultimul din proiect, prevede că denunțarea de către una din marile puteri, membru permanent în Consiliul Societății, atrage după sine caducitatea generală a tratatului, — ceea ce însemnează că Statele semnatare, ale căror armate au fost reduse, se pot vedea, deodată, fără absolut nici o garanție împotriva agresiunilor.

Din aceste obiecțiuni reiese imediat slăbiciunea întregului sistem de garanție pentru siguranța Statelor în cas de dezarmare.

Răspunsul guvernului englez cuprinde între cele 15 puncte și unele obiecțiuni identice acelor ridicate de România, ca, de pildă, determinarea agresorului spre a se preciza, astfel, contra cui trebuiesc puse în mișcare sancțiunile.

* * *

Fără să intrăm în alte amănunte ale obiecțiunilor formulate contra proiectului vom spune că el era căzut înainte de Adunarea a cincina din acest an, dar chestiunea dezarmării rămăsese, totuși, pe ordinea de zi dela Geneva.

Al 15-lea punct din răspunsul englez stăruia asupra nevoiei de a se ajunge la un acord pentru reducerea înarmărilor, pur și simplu, sugerând diferite formule în privința stabilirii de zone de frontieră cu o protecțiune specială, printr'un control internațional, extinderea competenței Curții internaționale de justiție, etc., în locul garanției colective și mutuale drept compliment al reducerii înarmărilor.

Anglia insulară, în afară de primejdiile continentului și de conflictele multi-seculare de pe el, garantată pe deasupra și de vestita supremație navală, își încheia răspunsul numai cu angajamentul de a face, deocamdată, totul spre a se ajunge la o reducere a înarmărilor.

Atât și nimic mai mult!

Primejdiile Statelor de pe continent rămâneau fără importanță față de scopul suprem al art. 8. din pact și cum Anglia nu simte povara unor asemenea primejdii, ea judeca altfel întreaga problemă decât țările continentale.

În asemenea condițiuni s'a deschis Adunarea din acest an dela Geneva având de discutat, ca principală chestiune la ordinea zilei, reducerea înarmărilor în sensul art. 8. din pact (tema engleză), coordonată cu problema garanțiilor, adică siguranța Statelor care ar renunța în parte la siguranța ce le-o dau armatele naționale puternice (tema franceză).

Di Macdonald a desfășurat cu toată pasiunea punctul de vedere englez, înaintea Adunării, susținând necesitatea reducerii înarmărilor ca un prim pas spre dezarmare și, deci, spre asigurarea păcii mondiale. N'au lipsit argumentele convingătoare, ca acela al lordului Parmoor care, referindu-se la egalitatea juridică dintre toate popoarele, fie ele mari sau mici, — proclamată în discursul d-lui Herriot — a constatat că menținerea forțelor militare însemnează menținerea egemoniei puterilor mari față de cele mici, oricâte declamațiuni s'ar face pe tema egalității dintre cei mari și cei mici.

Dar nu mai puțin convingătoare au fost argumentele experienței franceze, așa de scump plătită, argumente dezvoltate de d. Herriot.

În rezumat, d-sa a dovedit că pactul Societății Națiunilor nu se poate scinda din ansamblul tratatului de Versailles ca și din al celorlalte tratate, căci face parte integrantă din fiecare figurând în fruntea textului respectiv și purtând aceleași semnături. Apoi, referindu-se la rezoluția adunării Societății Națiunilor din 1922, care vorbește despre dezarmarea „generală”, și la pactul de garanție întocmit, care consideră războiul ofensiv drept „crimă internațională”, a discutat chestiunea determinării agresorului, deci a Statului criminal, fiind de acord cu toate observațiunile formu-

late în privința greutăților de a stabili imparțial cine-i adevăratul vinovat pentru deslănțuirea războiului.

Problema aceasta formidabilă, a responsabilității penale în dreptul internațional public pentru provocarea unui război, care s'a impus conștiinței mondiale încă din ziua izbucnirii războiului, la 1914, a revenit acum cu putere în desbaterile dela Geneva asupra dezarmării. Și oricât aluziile imprecise ale d-lui Macdonald, rectificate apoi, ar fi căutat să diminueze importanța chestiunii cine-i agresorul într'un război, considerat drept crimă internațională, deslănțuirea catastrofei mondiale la 1914 a rămas ca o experiență poruncitoare.

Evident, dificultățile practice sunt multiple. Prin perfecționarea aviațiunii, de pildă, stabilirea încălcărilor de frontieră, în momente de tensiune diplomatică, drept pretext al declarațiunii de război, a ajuns cu neputință. De aceea, formula americană, pentru definirea agresorului, a fost acceptată de d. Herriot ca și de Adunare.

„Va fi considerat agresor, deci vinovat de provocarea războiului, Statul care, în cas de conflict, va refuza să primească arbitrajul sau, după ce l'a primit, va refuza să se supună hotărârii date.”

Iată cum arbitrajul devine o garanție sau un început de garanție pentru Statul care, știind dreptatea de partea lui, este gata să meargă la judecata arbitrajului obligator în loc să facă război.

Dar garanția propriu zisă, siguranța Statelor drept compensație pentru reducerea înarmărilor, adică începutul de dezarmare?

În sensul pactului de asistență mutuală, siguranța a căzut, precum am văzut, căci ea este, pentru moment, greu de realizat în mod eficace și repede.

Deocamdată, a căzut chiar dezarmarea, cu toate lucrările comisiunii a treia a Adunării de sub președinția ministrului nostru de externe, d. I. G. Duca, rămânând ca problema să fie reluată în desbaterile unei viitoare conferințe generale, care se va convoca în curând după propunerea engleză.

Delegatul polonez, contele Skrzycynscy, fost ministru al Poloniei la București și apoi titular al departamentului externelor la Varșovia, a dezvoltat înaintea Adunării, în cadrul art. 8 din pact, argumentele decurgând din „situațiunea geografică”, din „condițiunile speciale ale fiecărui Stat” și din „minimum compatibil cu siguranța națională și cu executarea obligațiilor internaționale (ale unui Stat) impuse printr'o acțiune comună”.

Odată stabilită definițiunea agresorului, un Stat nu poate ceda din suveranitatea lui, în materia libertății înarmărilor și, deci, a apărării naționale, față de Societatea Națiunilor, decât sub condiția absolută că nici o atingere n'ar putea să i-se aducă ființei și prestigiului său de către un alt Stat. Cu alte cuvinte, imparțialitatea Societății Națiunilor ar trebui să fie completată de o autoritate universală recunoscută, cum și de mijloacele necesare pentru ca, la nevoie, această autoritate să se impună cu forța unui Stat rebel, turburător al ordinii și legalității internaționale.

De aci legătura intimă și indisolubilă dintre dezarmare și garanție pentru toate Statele membre în comunitatea internațională, dar variind ca intensitate dela Stat la Stat după riscul geografic și condițiunile speciale situațiunii fiecăruia. Unul, înconjurat de vecini dezarmați, evident că poate începe dezarmarea, pe când altul, tocmai dimpotrivă, din cauza vecinătăților primejdioase, este nevoit, pentru siguranța lui, să se înarmeze și mai

mult.¹⁾ Cei amenințați, prin urmare, nu pot renunța la siguranța lor națională pe care le-a dă existența unor armate puternice atât timp cât Societatea Națiunilor nu le oferă în schimb o garanție cel puțin echivalentă.

Și, apoi, este așa de greu să-ți încredințezi viața și siguranța proprie în mâinile altora chiar pentru un individ, dar mai mult încă pentru un Stat ai cărui guvernanti, primind moștenirea generațiilor trecute, nu se pot obliga prea mult în numele generațiilor viitoare!

* * *

În concluzie, lucrările dela Geneva n'au putut asigura reducerea înarmărilor, adică începutul dezarmării fiindcă nu s'a găsit încă garanția eficace și promptă ce trebuie neapărat oferită în schimb Statelor. Intreaga problemă din desbaterile ce au avut loc ne apare acum răsturnată: nu de dezarmare trebuie să vorbim întâi, ci de siguranța Statelor, iar pentru rezolvirea conflictelor internaționale ce se ivesc, firește, între State ca și între indivizi — fie ei chiar membrii aceleiași familii — să nu se mai recurgă pe viitor la război, ci la arbitrajul obligator.

Evident că pe această cale: definiția agresorului și condamnarea războiului ofensiv ca o crimă internațională, deci responsabilitatea penală a Statelor și, ca încoronare, arbitrajul obligator pentru toate conflictele

¹⁾ Cititorul va înțelege imediat la ce se referă discuțiunea aceasta interesând în mod special Polonia și România: la primejdia permanentă din partea Rusiei bolșevice, — după cum Franța invocă primejdia revanșei germane dacă nu i-se oferă garanții de siguranță egale celor din tratatul de pace.

juridice sau politice — exceptând numai pe acelea care ar pune'n discuție ființa și prestigiul Statelor, deci siguranța lor — putem spera că omenirea s'a apropiat de idealul pacifist al dezarmării.

Armatele fiind menite să dea numai siguranța națională, să garanteze legitima apărare a Statelor împotriva agresiunilor din afară în colaborare cu ajutorul complex al Societății Națiunilor, militarismul excesiv pierde din avantajele ce le putea oferi odinioară Statelor prea puternice râvnind la o supremație mondială.

De altfel, arbitrajul devenind obligator pentru toate Statele și'n toate conflictele, deslegarea acestora nu va mai fi în funcțiune directă de forța armelor proprii, ci de forța dreptului internațional rostită prin sentința arbitrală. Fiecare va trebui să dovedească înaintea arbitrajului dreptatea cauzei lui, iar nu să-și zângănească amenințator sabia exercitând asupra adversarului șantajul războiului distrugător.

Căci amenințările Statelor puternice militariste, până la 1914, la adresa Statelor mai slabe, se soldau adesea prin victorii diplomatice ușoare, fără nici una din jertfele pe care le impune războiul chiar învingătorului.

Cel slab, chiar conștient de dreptatea cauzei lui, ceda sub presiunea șantajului diplomatic al celui tare fiindcă n'avea încotro, iar dreptul internațional, în loc să fie o realitate simțită și impunătoare, cea mai majestuoasă dintre toate disciplinele juridice, era un desiderat continuu lipsit de sancțiuni, un drept existent numai pe hârtie.

Vom examina într'un viitor articol arbitrajul obligator stabilit la Geneva.

N. Dașcovici.

CASA DE MAINE

Una din problemele care va frământa încă multă vreme societatea, este aceea a locuințelor, pentru care în afară de latura economică și financiară a chestiunii, astăzi la ordinea zilei, este cazul să cercetăm care pot fi în viitor prevederile pentru locuințe, din punct de vedere al modului de construcțiune.

Pentru a înbrățișa chestiunea în cursul timpului, voi arăta în scurt cum erau casele în trecut și cum sunt în prezent; însă pentru aceasta nu voi aminti de vremea caselor cu minunatele cerdacuri, în mijlocul grădinilor cu pomi, case care se mai văd și astăzi în părțile marginase ale orașelor și în care iluminatul se făcea cu lumânări de ceară, iar apa de beut se distribuia pe străzi prin sacagii; acele timpuri sunt prea vechi, deși nu ne despart de ele decât 50—60 ani, și cu toate că renumitele noroaie depe străzi, în care bătrânii noștri înotau cu cizme după orice ploaie, nu s'au uscat încă în multe din mahalalele orașelor noastre.

Voi reaminti însă lucruri din vremuri cu mult mai noi. Dar fiindcă la noi în țară nu avem date sigure asupra timpului în care s'au introdus diferitele inovațiuni în materie

de construcțiune, voi aminti că la Paris în 1887, adică acum 37 ani, *tout a l'égout-ul* era aproape necunoscut, ascensorul era o curiozitate, așa că etajele clădirilor serveau mai mult pentru studenți și servitori, iar despre electricitate, telefon și sonerie electrică, nici nu se vorbea; singurul mijloc de transport pe străzi erau trăsurile cu cai și bicicletele.

Astăzi nu se poate concepe construcțiunea unei clădiri decât cu mai multe etaje, cu ascensorii, încălzire centrală, electricitate, telefon, apă caldă și rece, baie și *tout a l'égout*.

Pentru construcțiunea de mâine însă va trebui să ținem seamă că chiriașul modern, din ce în ce mai pretentios, și din cauza divisiunii muncii, din ce în ce mai unilateral ocupat, va cântări bine toate avantajele ce-i oferă o casă de locuință, în care vor fi introduse toate înlesnirile mecanice moderne, care'l vor dispensa de grija lemnului, a cărbunelui, a petrolului, a servitorului etc; el își va face socoteala că un asemenea imobil, cu încălzire centrală, lumină, ventilație și curățire mecanică, băi și telefon, în schimbul unei sume fixe bine determinată în momentul locațiunii, îl dispensează de nume-

roasele griji casnice, și-i va da timpul necesar a se ocupa de specialitatea sa.

Și în asemenea condițiuni, casa care se va cere mâine, se va prezenta ca un mare bloc cu diferite apartamente, construite din beton și fier, cu multe etaje, fără curte, fără grădină, în care scările vor lipsi cu totul, fiind înlocuite cu ascensorii pentru persoane și materiale, care vor stabili comunicația diferitelor etaje, din stradă până la acoperământul clădirei; un mecanic cu cunoștinți variate, din cabina sa, va comanda ascensoarele, caloriferul, băile și lumina electrică.

Coșurile vor dispărea odată cu sobele și în locul acoperământelor nefolositoare, ba chiar periculoase în timpul zăpezii, se vor construi terase cu grădini, jocuri de apă, chioșcuri și restaurante la aer liber, unde locuitorii diferitelor etaje, după munca din cursul zilei, vor putea sorbi aerul rece al nopți ca în ori ce grădină de vară.

Un serviciu de aeroplane pentru persoane și mărfuri, cu gări de imbarcare și debarcare pe diferitele terase, va stabili o circulațiune aeriană a orașelor, pe lângă circulațiunea subterană rezervată metropolitanelor și aceea depe străzi lipsite de soare, rezervată tracțiunii

ROSTUL POLITIC AL VIZITEI PATRIARHULUI
DELA IERUSALIM ÎN ROMÂNIA

mecanice, iar caii dela actualele trăsuri se vor împărți între măcelării și grădinele zoologice.

Rețeaua de fire telefonice și telegrafice, care astăzi învelește orașele ca într-o pânză de paianjen, va dispărea prin introducerea telefonului fără fir, și odată cu ele vor dispărea și sălile de teatru și concerte; fie care liniștit în camera sa, va putea asculta și poate chiar vedea, cele mai mari somități în materie de teatru și concerte.

Parterele clădirilor astăzi ocupate de marile magazine, cafeuri, bănci etc., vor servi ca fabrici, depozite de mărfuri, garaje de automobile, birouri de afaceri, și locuințe pentru populația comercială, legată de nevoiile pământului, iar viața agitată, viața mulțimei, se va petrece sus în aer, deasupra blocurilor de clădiri din beton armat, a căror înălțime va întrece cu mult, uriașele clădiri aflătoare astăzi în America.

Aceasta va fi casa de mâine.

Inginer Șef N. Holsescu,
Cluj.

In chestia bisericilor pe cari le reveni toam dela otolol, Sesizat de par. D. Dan din Bucovina, dl ministru al cultelor, dl Lăpădatu, a făcut în ultima ședință a Consistoriului superior cu privire la retrocedarea bisericii întemeiate de Elena, Doamna lui Petru Rareș, la Suceava și ocupată pe timpul împăratului Iosif, II de catolicii austriaci, niște declarațiuni de o mare importanță, pe cari le încreștăm și noi aici, după ziarele din Capitală.

Dl. Lăpădatu a recunoscut că astfel de cazuri ca cel dela Suceava, sunt și în ceșelalte provincii românești. Sunt adecă, trei categorii de biserici, cu privire la cari statul va lua măsuri și anume: 1. biserici zidite de statele austriac și ungar, cari revin proprietății statului român, 2. biserici foste supt ocrotirea statelor amintite și asupra cărora statul român, ca moștenitor, are aceleași drepturi și 3. biserici uzurpate de alte culte, ca aceea dela Suceava. Intrucât, — continuă dl. ministru — chestiunea nu se poate rezolvi pe cale administrativă, fiindcă s'ar produce frământări inutile, s'a dat în studiul unei comisii de juriști și specialiști, cari să refere asupra fiecărui caz în parte, ținând seamă de argumentele istorice, canonice și juridice. După prezentarea referatului se va proceda la retrocedarea legală și de fapt a acestor biserici cuvenite celor ortodoxe.

Luăm cu plăcere act de aceste declarații, atât de tardive de altfel, dar am dori să știm: din cine se compune comisiunea de juriști și de specialiști la care se referă declarație? Căci, dacă ministerul va fi încredințat această chestiune unor a. numiți indivizi din partidul dela putere, cari s'au comportat până acum în chestia bisericilor revendicate, ca advocați ai catolicilor, atunci nu numai că nu vom păștiga nimic pe urma lucrării comisiei, dar vom avea de înregistrat o mare rușine națională.

După o ședere de zece zile în ospitaliera noastră țară, Sanctitatea Sa patriarhul Damianos al Ierusalimului s'a întors la reședința sa, ducând de aici, precum se poate deduce din scrisorile adresate Regelui nostru și poporului român, amintiri în adevăr frumoase.

Prin venirea Sa cu totul neașteptată la noi, preasfântul părinte dela Locurile sfinte, a înnoit o veche tradiție de mult uitată. În adevăr, patriarhii orientali au avut veacuri dearândul obiceiul de a ne cerceta și de a petrece uneori timp mai îndelungat pe la curțile voevozilor munteni și moldoveni, începând de prin veacul XVI și până în al XVIII. Doar revoluția lui Tudor, care i-a alungat pe Fanarioți de pe tronurile românești, a pus capăt legăturilor directe dintre ei și noi.

Cu prilejul recente vizite patriarhale ziarele noastre au căutat să recheme în memorie aceste legături, a căror amintire era menită să trezească din nou vechile sentimente profund creștinești în sufletul poporului nostru față de creștinătatea orientală și, în special, față de căpeteniile acestora.

Cum vizita din chestiune n'a fost însă o simplă vizită de curtoazie sau de pură dragoste frățească, ci ea avea și un substract politic, este bine ca, înainte de a analiza acest substract, să aruncăm asupra relațiilor din trecut o privire nu numai de ordin sentimental-creștinesc, ci și de ordin politic, căutând să tragem apoi și oarecare concluzii pentru viitor.

Cât privește legăturile vechi dintre Români și patriarhii orientali, trebuie să mărturisim că ele n'au avut totdeauna un efect binefăcător asupra noastră. Profitând de dragostea cu care Românii au îmbrățișat totdeauna, până bine de curând, cele sfinte, patriarhii au izbutit să îndrepte, cu prilejul călătoriilor lor prin țările române, în așa de mare măsură dărnicia neamului nostru spre Orient, încât la un moment dat a cincea parte din pământul vechilor Principate ajunsese în mâinile acestuia. Astfel d. e. patriarhia de Constantinopol posedă în cele două țări românești 6 moșii întinse, cea din Antiohia alte 6, cea din Alexandria 11, iar cea din Ierusalim nu mai puțin de 177 moșii.

Afară de acestea, mai dobândisera moșii în țările noastre pe aceeași cale a „închinărilor“: bisericele din muntele Sinai 54 moșii, cele din Tesalia, Epir, Macedonia și Albania 120, iar cele dela Sf. Munte 186. În vreme ce, în numele lui Hristos, patriarhii și metropoliții greci asigurau în acest chip pământul românesc pe seama lor, țărâniimea noastră ajunsese literalmente la săpă de lemn. A trebuit să vie Vodă Cuza ca, printr'o lovitură de stat, să mântuească țara de robia la care sentimentul ultra-creștinesc al poporului nostru exploatat de agenții Orientului a împins-o.

Patriarhii orientali, de altfel, n'au fost nici odată patriarhi creștini, în sensul general al cuvântului, ci ei au fost pur și simplu exponenți ai elenismului imperialist, după cum sunt și astăzi. În țările românești ei n'au adus o intensificare a vieții adevărat creștine, — ei n'au căutat să ridice poporul la o cultură și la o bunăstare mai înaltă, ci au căutat pur și simplu mijloace materiale cu ajutorul cărora să-și poată asigura la ei acasă o viață tihnită, precum și întinderea influenței lor naționale, prin limbă și prin spirit, asupra țărilor noastre.¹⁾ Astfel este caracteristic că d. e. între 1682 (când a apărut cea dintâi carte grecească pe pământ românesc) și 1722, în cele două principate românești apar nu mai puțin de 42 cărți grecești, față de abia 30 românești. În București, Iași, Snagov și Râmnic, majoritatea tipăriturilor erau grecești; abia la Buzău și Târgoviște se mențineau cărțile românești într'o majoritate oarecică (10 față de 8). Cultura curat românească se întâlnea în acest timp numai în Transilvania, unde toate tipăriturile, (12), apărute la Bălgrad, Sas-Sebeș, Sibiu și Cluj, erau românești, grație împrejurării că aci nu putuse pătrunde nici influența patriarhilor greci — cari n'aveau de unde cerși daruri, — nici a lumii slavone, încetate pentru totdeauna.

¹⁾ C. Erbiceanu, care era un admirator al Grecilor, n'a putut să nu recunoască că, de fapt, Grecii „aveau visul lor de de aur, de a preface aceste țări în provincii grecești, desnaționalizând pe indigeni, ceea ce au și reușit în parte cu clasa mai înaltă, cu boierii, cari se rusinau de a vorbi și de a scrie pe atunci românește“ (Cf. *Biserica ortodoxă română*, XXV. pag. 203).

Dacă ar trebui să aduc și alte dovezi pentru adevărarea acestei afirmațiuni, ar fi suficient să citez numai următoarele cuvinte ale patriarhului Dositeiu al Ierusalimului, care în cartea sa „Istoria patriarhilor Ierusalimului”, spune, la pag. 1236, următoarele: „În anul 1680 fiind la Iași și văzând pe Moldoveni că au tipografie, iar Grecii nu, muream de necaz. Iar Dumnezeu, conducătorul și săvârșitorul celor bune, ne aduce pe un Român, ieromonah, cu numele Mitrofan, și i-am dat șasezeci de lei și ni-a construit o tipografie nouă; și deci îi dăm cheltuielile și hârtie, trimitem și cartea lui Necartarie în contra Primatului papal și, contra așteptării noastre, se tipărește. De aceea am și distribuit-o tuturor gratis. Ni s'a părut lucrul plăcut; și aflându-ne în anul 1683 la Adrianopol, am trimis și cartea lui Simion din Tesalonic. Am scris și scrisori lui Duca Voevod¹⁾ (care a luat asupra sa toate cheltuielile de tipărire a cărții, N. A.). — Așadară, preasfântul patriarh de lângă mormântul Domnului, în loc să se bucure că într'o țară românească creștinii se cultivă în limba proprie pe care o înțeleg, „moare de necaz” că ei nu învață grecește! Ce se gândi el atunci să facă? Cu ajutorul unui român, Sf. Sa înființă la Iași o tipografie grecească în care încep să tipărească o serie de cărți polemice al căror obiectiv fu combaterea înverșunată a Latinilor din Apus.

O tipografie asemănătoare începu să lucreze în anul 1690 și la București, tipărind și ea aproape exclusiv numai cărți de luptă împotriva catolicilor latini. Ura grecească vorbea din cărțile apărute în cele două capitale ale Principatelor române, cu atâta putere, cum nu vorbise nici împotriva Turcilor, a Jidovilor sau a ereticilor. Astfel d. e. patriarhul Dositeiu scria în prefața cărții grecești, intitulată „Tomul bucuriei” apărută în 1705 la Snagov: „Papismul nu este altceva decât rumperea dela Dumnezeu cel adevărat și unirea cu papistașii nu este altceva decât unirea vădită cu Dracul²⁾”. În vreme ce patriarhul Ierusalimului scria astfel despre biserica fratelui său dela Roma, nu se știa să-și arate recunoștința față de Turcii „păgâni”, cari „n'au surpat bisericile Țarigradului, precum îl luase cu sabia, și aveau dreptate după legile

lor să nu lase acolo biserică de creștin” — precum spune Dositeiu în scrisoarea dela începutul Bibliiei românești dela 1688 și precum un alt patriarh, Ioachim al IV lea, dela Constantinopol, o repetă la 1883 într'o adresă către Ministerul de Justiție turc, că „se înțelege” că ocuparea Constantinopolului s'a făcut de către „marele sultan Mohamed, cel cu mintea și cu sufletul nobil, ... cu aprobarea divină³⁾”.

Până unde mergea intransigența pur ortodoxă a patriarhilor orientali și în ce măsură religia era și pentru ei o platformă politică maleabilă, aceasta se vede nu numai din atitudinea lor față de Turci, ci și din aceea față de puterile protestante din Apusul Europei, față de care ei făceau politica timpurilor trecătoare, iar nu politica convingerilor religioase nestrămutate. Exemplu clasic a fost „insuș Părintele tuturor și Păstorul, prea învățatul patriarh „Ciril Lucaris, care a publicat o mărturisire de credință calvină, și chiar și vestitul Dositeiu care a început grecizarea Țărilor române în cari a introdus cea mai fanatică luptă contra Latinilor, dar care în schimb era favorabil calvinilor, după cum se poate deduce din aceste cuvinte ale lui: „spre a zice sigur, nu s'a observat nici la Patriarh, nici la altul din comunitatea Grecilor cele ale Luteranilor și Calvinilor, deși a desea ambasadorilor de aceea și altor persoane le-am fost amici, pentrucă timpul cerea astfel⁴⁾”.

Trebuie să însemnăm aici că este, în mare parte meritul patriarhilor dela Ierusalim că cultura grecească a apăsât timp de aproape un veac și jumătate asupra Principatelor române și că procesul nostru de raliere la cultura apuseană a întârziat până după revoluția lui Tudor Vladimirescu. Dacă n'ar fi fost atitudinea lor potrivnică sistematic îndreptată spre răspândirea limbii lor printre noi și spre înstrăinarea noastră totală de tot ce-i apusean, curentul național, ivit încă în sec. XVI în Transilvania, prin traducerea cărților bisericesti în românește și prin crearea unei literaturi religioase-filosofice potrivite cu nevoile noastre sufletești (cf. cărțile popii Ion din Vinți) și culminat în acțiunea școalei latiniste și a lui G. Lazăr, ne-ar fi apropiat cu o sută de ani mai de vreme de acea cultură latină, spre

care, astfel, ne-am îndreptat atât de târziu și cu sufletul atât de contrariat.

De altfel, convingerea mea este că atitudinea patriarhilor nu numai că ne-a împiedecat în înaintarea în cultură, ci ea ne-a și demoralizat. „Bizantinismul” din viața noastră politică și bisericească nu ni-a venit prin Fanarioți, ci mai întâi prin patriarhi. Cetind cărțile tipărite de aceștia în țările noastre rămâi mirat de nesinceritatea și de apucăturile pe cari le întrebunțau față de Domnii români, a căror bunăvoință și sprijin material voiau să-l câștige. Este — să mi se ierte expresiunea — o adevărată duplicitate în cuvintele lor de lingusire și în atitudinea lor echivocă cu care cochetau deodată și cu Domnii români și cu Țarii ruși, pe cari deasemenea căutau să-i exploateze. Voiu cita câteva dovezi. Pe Constantin Brâncoveanu, care se preta bucuros la lingusirile patriarhilor și care a consimțit să fie declarat de către ei ca grec și mare protector al grecismului, Dositeiu îl ridică în slavă ca pe un împărat. El îl numea „o dreslă strălucită din strămoși pioși regi”, ba chiar „prea ilustru rege al Ungrovlahiei⁵⁾” și-i amintea pe strămoșii de pe tronul bizantin cari „erau nu numai împărați, dar și arhierii, după cum spune Biserica despre Constantin deopotrivă cu un apostol”. Cu toate acestea, patriarhii Ierusalimului, primiți și ospătați pe pământul românesc ca niște adevărați urmași ai lui Hristos, nu se șfiau de a dedica un anumit stoc de exemplare din cărțile a căror cheltuielă o purtau vovezii români, țarilor Rusiei și mitropoliților ruși, pe cari căutau să-i câștige pentru scopurile lor. Astfel unele exemplare din „Invățătura dogmatică a Bisericii Răsăritului” tipărită în 1703, la București, în grecește, poartă dedicația aceasta: „Dedicată celui de Dumnezeu ineununatului, prea drept credinciosului și marelui rege Petru Alexievici și împărat a toată Rusia mare, mică și albă și altor multe părți dela Răsărit și dela Apus, moștenitor părintesc și strămoșesc”. De pe aceste exemplare era șters și numele lui Constantin Brâncoveanu și al orașului București! Tot astfel și unele exemplare din „Istoria patriarhilor Ierusalimului”, de Dositeiu, tipărită în 1715 la București, se află o scrisoare de dedicație a patriarhului Chrizant al Ierusalimului către

¹⁾ Cf. Bianu-Hodoș: Bibliografia românească veche. I. pg. 257.

²⁾ Cf. Bianu-Hodoș: Bibliografia românească veche. I. 466.

³⁾ Cf. Biserica ortodoxă română, a. VIII. pg. 780.

⁴⁾ Bianu-Hodoș, o. c. v. I. pg. 385.

⁵⁾ Bianu-Hodoș, o. c. I, pg. 3000.

Stefan Javorschi, mitropolitul Riazanului și Muronului din Rusia. În această scrisoare îi recomandă cartea antecesorului său, în care se combat pretensiunile Papei cu privire la întâietatea pe care ar avea-o în Biserica universală și chiar față de monarhi. „Ajutorul pentru bisericile ortodoxe — zice Chrizant — nu poate veni mai bine decât dela marea și întinsa împărăție rusească, căreia îi dorește să se lățească și mai mult”.¹⁾

Această duplicitate a patriarhilor s'a sfârșit, la un moment dat, prin abandonarea completă a Domnilor

¹⁾ Bianu-Hodoș, o. c. I. 507.

principatelor romane și prin trecerea de partea Țărilor Rusiei, cari luaseră ei asupra lor protectoratul Locurilor sfinte.

Pe această cale s'a ajuns ca de vr'o două sute de ani încoace patriarhii Ierusalimului să-și uite cu totul de țările noastre, pe cari nu le-au mai cercetat, ci s'au mulțumit să primească numai veniturile mănăstirilor închinatăe, până la anul 1863. Ne-mai având nici un interes material, ei au renunțat la noi, simțându-se destul de bine supt ocrotirea rusească.

Onisifor Ghibu.

(Sfârșitul va urma).

○○○○○○○○

FRĂMÂNTĂRILE NOASTRE

— Privite prin ochelarii diferitelor partide —

În cele următoare, cetitorii să nu se aștepte la studii serioase de sociologie. Politică nu se împacă cu seriositatea, cu filosofia, cu judecata rece, precum băiatul de cinci ani nu se împacă cu mentalitatea bărbatului de cincizeci de ani. Scopul și mijloacele politicii reprezintă, *per eminentiam*, nestabilitatea. Se scimbă de azi pe mâine. Trec dela un extrem la altul. Alte-ori ce desmint „radical”. Din negre devin albe. Din albe se fac negre.

Mai degrabă voi fixa extravagantele politicianismului nostru, cu tot coloritul lui de intoleranță ridicolă, de aroganță meschină, de ideologie caraghioasă, de sofisterie ipocrită. Bietul adevăr dispăre în vârtejul lor, ca firele de grâu într'un val de pleavă. Trebuie să le cauți cu microscopul.

Nu am fost și nu sunt politician. Chestiile politice mă interesează numai sub aspectul lor cultural. Cetitorii acestei reviste îmi vor da deci voie să mă exprim liber. Mă voi exprima, pe cât posibil, prin comparația, prin juxta-punerea afirmațiilor diferitelor partide.

Cu atât mai simple, mai ușoare, vor fi concluziile.

Frământările noastre sociale ne apar în altă și altă lumină, dupăcum le considerăm din punctul de vedere al diferitelor partide.

E același efect, cum am privi lucrurile prin ochelari de diferite culori: prin ochelari roșii — toate lucrurile apar roșii, prin ochelari galbeni — toată lumea îngălbinește. Aceeași lume, aceleași lucruri — apar în culoarea ochelarelor. Greșeala privitorului ar fi,

dacă ar afirma că lumea *obiectivă*, lumea în sine, e așa cum o vede domnia sa. Exact în aceeași greșeală băjbăesc politicianii, purtând anume ochelari, când se războiesc cu politiciani purtând alți ochelari. Nici unii, nici alții nu văd societatea în aspectul ei obiectiv, în esența ei reală.

Seria articolelor voi începe-o cu o schiță sumară despre partide în genere, schiță croită nu după sfătoșenia mea, ci după *Etica Nouă* alui Anton M nge. Peste tot, voi avea în vedere că amestec utilul cu frumosul, serioșitatea cu gluma. Așa e viața. Așa e mai ales politicianismul, cu ifosele lui năzuroase.

Partidele

I.

În viața normală, partidele politice ar trebui să fie supuse autorității statului. Dar în privința formării și a scopului sunt de mare nestabilitate. Incomparabil mai nestatornice decât clasele sociale sau comunitățile profesionale. S'au văzut partide politice, a căror viață nu a durat mai mult de un sezon parlamentar. Marea proprietate din Germania și-a păstrat nealterat caracterul în timp de mai multe secole, dar partidele politice au fost transformate radical prin întemeierea noului imperiu german. Însă tocmai din faptul că partidele se acomodează așa de strins la părerile și tendințele variabile ale oamenilor, urmează că partidele pot influența și dirija foarte simțitor acțiunea mulțimilor. Dacă le mai reușește apoi să apuce frânela guvernării statului, atunci activitatea lor, între anunate împrejurări, poate

degenera în porniri pătimase, călcând în piciorare toată rațiunea și toate sentimentele umane.

Exemple elocvente despre nefastele lupte de partid ne pot oferi Grecia veche și nouă, Bizanțul evului mediu și Germania de pe timpul războiului de treizeci de ani. În sfârșitoarele lupte de partide putem observa, că dreptul și moralitatea pot fi încălcate și suspendate pe zeci de ani, dacă așa cere interesul celor mari și celor tari. „Forța primează dreptul”. Învinge egoismul celor puternici, după devisa: „Piară toată lumea, numai eu să mă fericesc”.

Urmarea discordiei vechilor Greci fu ocuparea r mană. Urmarea convulsiilor interne ale bizanțului medieval fu ocuparea otomană, curat după vorba lui Budai-Deleanu;

Pân-ce creștinii cătră lună sboară
Cu gândurile sale așitate
Și osândesc eretici în soboare
Turcul o țară după alta bate...

Pe urma războiului de treizeci de ani, țările germane rămân „Fripte și opărite”, devastate și despoporate, trebuindu-le un secol și mai bine că să se consolideze și regenereze.

II.

Incontestabil, că afacerile noastre publice mai mult retrogradează decât înaintează. Pe semne, așa ne este ursita, să nu avem conducători conform timpurilor mărețe de azi, ori timpurile sunt prea mărețe pentru oamenii mărunți de azi; ori, în fine, am avea oameni conform timpurilor, dar nu-i cunoaștem, nu-i prețuim.

Avem pământ destul, ca să poată sătura cel puțin 50 milioane locuitori. Lipsa învățământului agricol, nestabilitatea în lucrări, multele reforme nesocotite nu contribuie la intensificarea ci mai degrabă la compromiterea producției agricole.

Situația financiară a țării e întemeiată pe aur, fără să dispună de aur, avem în schimb legea electorală cea mai civilizată... pe hârtie. Votul femeilor ne mai lipsește, dar anumite partide democratice l-au înscris în programul lor, ca fericirea să ne fie completă.

Administrația publică se mândrește cu legea contabilității publice unificate, grație căreia funcționarii pot să nu mai capete cu lunile nici salarii, nici ajutoare. În schimb, sunt mutați și permutați din Banat în Basarabia și din Basarabia în Maramurș; din Severin în Dorohoiu și dela Vatra-Dornii în Bazargic. Devisa e: să nu prindă rădăcini nicăiri, ci să fie veșnic pe drumuri, căci de aceea sunt

S'a deschis în parte marele magazin
Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5.
Telefon 479.

EUGENSZABÓ

al specialităților de
modă de dame

Prețuri fixe!

Telefon 479.

drumuri de fer, să poarte pe cei năcăjiți...

Gospodăria statului înregistrează deficiente și falimente. Depozite de mărfuri se aprind în mod misterios, dar nu tocmai pentru urcarea leului. Depozite de muniții sar în aer, dar nu tocmai pentru „apărarea națională”. Trenuri se ciocnesc și deraiază, poate de dragul pasagerilor. Sute și mii de vagoane zăcăresc cu lunile prin toate triagele, probabil pentru „intensificarea circulației bunurilor”. Echipa volante de reparația vagoanelor se desființează, probabil ca vagoanele să nu se mai deterioreze stând prin cele gări. Din București pleacă trenurile cele mai reglementate, dar cu multe vagoane neîngrijite și în număr absolut neîndestulător pentru călători. Sute de inși trebuie să rămână pe jos. Pasageri de cl. I și II ajung în vagoane de vite. Cu alte cuvinte, nu trenurile se orientează după călători, ci călătorii trebuie să se orienteze după trenuri.

Drept și adevărat, că dacă acuma nu e bine, mai anii trecuți era rău de tot.

Rostul politicii e ca partidele dela putere să se menține cât de mult în scaunele vrăjite iar partidele pin opoziție să surpe pe cei din scaune. Guvernamentalii acuză pe opoziționali de „anarhie”, ori îi timbrează de trădători, bolșevici și cu alte epitețe la modă. Partidele din opoziție aruncă toate răutățile, posibile și imposibile, în sarcina guvernului. Dacă traficanții din oraș nu aduce sare suficientă pentru consumul locuitorilor — guvernul e de vină. Dacă iarna nu ouă gămile — guvernul e de vină. Dacă țărani analfabeți nu prădesc vite ca grofii și baronii — cârmuirea e de vină. Dacă seceta băntue țara, ministrii sunt de vină. Dacă vaca săteanului nu dă lapte ca de bivoliță — cârmuitorii sunt cu musca pe căciulă. Dacă coșii nu cântă la ora potrivită — „dela cap se strică peștele”. Dacă se scumpește traiul — ministrii poartă vină, de ce nu opresc exportul. Dacă se ieftinesc cerealele și vitele — guvernul e vină, de ce nu lasă liber exportul. Câte greutăți în țară, atâtea invinuri la adresa guvernanților, indiferent dacă se potrivesc, ori se exclud prin contradicții și extravagante. Sunt foarte rare cazurile când guvernanți și opoziționali se respectă reciproc și respectă adevărul, având în vedere exclusiv binele public și cercând a înlătura stările nenorocite, obstacolele reale.

Burke afirma odinioară, că nimic nu e mai neobunesc decât să ataci o clasă, o profesiune întreagă. Individizii uită sau iartă câte-odată. Societățile niciodată.

Gavril Todica

I. CRITICA FILOLOGICĂ — II. CRITICA MORALĂ ȘI IMORALĂ

I.

Într'un număr trecut am vorbit despre critica d-lui V. Bogrea asupra cărții *Die Gepiden* de Dr. C. Diculescu.

În prefața cărții d-lui Diculescu se află două scrisori critice: părerea lui W. Meyer-Lübke, mare maestru al filologiei romanice și G. Kossina, mare maestru al filologiei și istoriei germanice.

W. Meyer-Lübke către d-l Diculescu: „Expunerile D-Tale despre Gepizile-am citit cu mare interes și înțeleg aprobarea ce ai întâmpinat-o. Privitor la elementele gepidice în limba română, firește punctul de vedere principal al *D-Tale* este corect”. Și iarăși: „Domnul Dr. C. Diculescu a încercat să explice din gepidică o serie de cuvinte românești. Făcându-o se arată la înălțimea științei pe terenele ce cad în privire și dispune de agerime și dar de combinație. Este în firea lucrului că nu toate tălmăcirile sale au egală putere de convingere, unele pot fi în realitate greșite, dar tot astfel unele sunt evidente, așa că, gândită ca întreg, lucrarea trebuie privită ca un progres; și trebuie stabilit punctul de vedere că în românește trebuie să contăm cu elemente gepidice.”

G. Kossina scrie: „După ce am cercetat exact opera d-lui Dr. C. Diculescu despre Gepizi, bucuros mărturisesc că o socotesc o lucrare excelentă. Materialul foarte răspândit autorul l-a adunat cu mare sârguință, l-a prelucrat cu critică severă și l-a expus luminos. Tot astfel de corect a săvârșit importanța tratare filologică a materiei, cel puțin în partea germanistică, privitor la care pot avea o părere de specialist. Dar este de admiresc, că autorul, atât de chibzuit și dotat cu spirit critic sănătos, va fi ajuns și pe terenul filologiei romanice la rezultate necontestabile. În deosebi trebuie recunoscut — ceea ce chiar și în Germania se întâmplă numai cu totul excepțional — că autorul, ca istoric, a considerat cu belșug și rezultatele arheologiei preistorice și vechi-istorice. Cu aceasta a așezat opera sa pe o bază tare, neșovăitoare, și în această privință asemeni a întrecut până departe pe predecesorii sei.”

Deci; romanistul Meyer consideră câștigat un punct de vedere, chiar dacă unele etimologii gepidice vor cădea; germanistul Kossina este satisfăcut de știința filologiei germanice și laudă metoda arheologică-istorică.

Însă, — Clujul are omul seu și îndrăselni nebănuite; însă, noi suntem ce suntem și, ca atari (*Als Solche, A'leruntertänigst!*), trebuie că continuăm a da aspectul unei semibarbarii știin-

țifice, despre care, scriind acest cuvânt eminescian, nu mai este nevoie de niciun adaos!

Unde W. Meyer-Lübke și G. Kossina au vorbit așa — cerem respect, mai ales școlaii iorghiste, caracterizate printr'o exagerată și neîndreptățită conștiință de sine.

Dar mai am o considerație actuală.

Este anume, la timp să se știe că la Universitatea din Cluj este vacantă o catedră de istorie universală. D-l Dr. C. Diculescu este printre candidații! Are adversari; are și prieteni; prieteni, întrucât în lumea noastră a fi, a reuși să fi obiectiv este chiar a fi prieten. Eu am scos la iveală un adversar.

Și fac o declarație, făcută verbal de mai multe ori: Cât timp voi face parte din facultatea mea voi lucra astfel ca ea să se înstăreze cu oameni de știință cari știu munci și cari pot garanta frumuseța viitorului ei științific. Predilecții pentru superficialități, influențe de clicărie, compromisuri de momente (ușor de tăiat gordia icește!) — la ce?, dacă nevoie este de bărbați științificește robuști și dacă ei se prezintă? De-aceea, ca membru într'o comisie, am admis să cadă un aspirant, la care personal țineam și în încă; de-aceea, în acest caz, la care numai asist, avertizez în scris că voi controla de-afară de comisie și că voi scrie încă.

Aud adeseori că treburile universitare sunt rezervate zidurilor ei; *Nolli me tangere!* Nu înțeleg. Nația trebuie interesată la tot ce ea susține. Despre tot trebuie vorbit public. Și cum se vorbește despre un candidat la un mini ter, tot așa ar fi un noroc să se vorbească cu egal interes despre candidații la profesorate. *Ce-a fost a fost; ducă-se; regretul s'a slăbit; bucuria crește din unele părți;* dar trebuie să căutăm să înțelegem — cei ce nu-și prea dau seamă unde se află, trebuie să înțelegem — că avem multe, foarte multe de făcut pentru a generaliza (să zic același cuvânt) bucuria.

Eu sunt deci aspru cu ceice nu voesc să fie drepti și mai cred că neturburați pot turbura apele „supremei” înțelepciuni pusă în funcție în forma comisiilor de examinare.

Acum va prezida d-l N. Bănescu. Să știe că îl privim, până la proba contrară, cu încredere.

De-aceea „Gepizii” d-lui Dr. C. Diculescu trebuiau puși în discuție, aici, de mine, așa cum i-am pus.

II.

Deoarece eu mai cred că orice fapt public, produs de oameni cu rost, trebuie să aibă o rațiune de-a fi obiectivă, nu subiectivă, adică: reeșind din necesități, nu din capricii, vreau

să explic pentru ce, în cazul recent, am numit „imorală” o critică. Imorală firește în limitele ce cuvântul îl poate avea într-un domeniu de pură intelectualitate și numai de atingeri neinteresate cu sentimentul jignit ori nemulțămît al celor ce iau cunoștință de faptul intelectual ori îl controlează.

Un filosof cultural-modern — cu care eu am vechi relații de . . . cetitor credincios — proclamă, într-o lucrare recentă, trei puncte de vedere cărora li se poate supune examenul faptelor sociale. Ele sunt: individualist, supraindividualist și transpersonal.

Concepția *individualistă* admite ca problemă supremă a vieții personalitatea etică, izolată, în sine; statul este un mijloc de-a o produce.

Concepția *supraindividualistă* proclamă drept suprem scop națiunea și cinstea ei; statul trebuie să aibă puterea de-a apăra onoarea națională.

Concepția *transpersonală* le este amândurora superioară: deoarece ea nu admite că problema înaltă a vieții este în ea însăși, adică în viața individuală sau națională (colectivă), ci în „operele ce le produce, și în totalitatea acelor opere: în cultură; iar suprema problemă a statului este asigurarea muncii pentru cultură.” Puși în astfel de condiții practice — durere, mai ales pe la noi, încă teoretice — pe *indivizi opera îi unește* prin diviziunea muncii și prin comunitatea ei, în astfel de condiții *statul are „exact numai atâtă valoare câtă valoare are cultura ce-o cuprinde în sine; iar individul nu are mai multă valoare personală decât i-o dă devotamentul real către problema culturală, în fața căruia fiecare este așezat.”*

Criteriul acesta atât de simplu, atât de evident-exact, nu are nevoie de multe tălmăciri. Resumat în formă populară ar suna: Suntem buni numai întru cât *colaborăm* la bine; suntem culturali numai întru cât producem cultură prin *colaborare*; prin colaborare conștientă, care, așa fiind, se opune individualizării egoiste, se opune chiar egoismului național (totuși, superior aceleia) și avizează la producția prin munca comună a culturii comune.

Și acum vă rog, onorați cetitori, să începeți a pune vieții românești întrebarea întâia: în orașul nostru, în satul nostru, cum *colaborăm* la producerea culturii? A doua: Cum *colaborăm*, în special, în economie? în viața socială? în biserică? etc. etc. Și răspundeți-vă Dvoastră înșivă, nu mie.

Și acum, după ce am văzut pe ce drum simplu se poate ajunge la un criteriu universal de apreciere a tuturor laturilor culturii, Vă rog, onorați cetitori, să puneți aceeași întrebare și oamenilor de știință, cari sunt în primul rând chemați să facă cultură. Să-i întrebați: cum au *colaborat*, ca să producă cea mai mare

cantitate cu puțință de cultură intelectuală? cui au împărțit-o? și ce împrejurări i-au împiedecat de-a lucra mai mult decât au lucrat *împreună*? Ș. a. m. d.

De vreo treizeci de ani scriu și eu, vorbesc și eu; am urmărit scrisul, am așultat cuvântul multora; am făcut parte din mai multe redacții de gazete și reviste; am condus gazete și reviste; am colaborat în toate părțile; muncesc într-o universitate; sunt membru al Academiei; pot deci zice că *am avut prilej să văd multe, să aud multe și să simt deaproape pulsul literar și științific al vremii noastre*, al poporului nostru.

Acest puls acum indică o febră, nu o sănătate trainică.

Dar abia apare o revistă, și mulți oameni de condeiu așează ochelarii s-o examineze: ce-i de ea? Cărtirea este mai masivă decât lauda; receala o învăluie și revista tânjește.

Dar abia apare o carte de versuri și criticul tradiționalist ori (vice-versa) criticul ultra-modern o înșeapă adânc, de bate din foi, ca musca din picioruse, când este prinsă într'un ac.

Dat abia apare o carte de știință, și „colegul” din acelaș domeniu o tunde și o rade cu vorba întâiu, cu scrisul mai apoi...

Se răspunde firește; cearta începe, de ai crede că-i vorba despre cine știe ce foloase materiale! Și urătă-i cearta celorce știu să și scrie câte ceva, sunt loquaci și mai au și îndrăzneală.

Aici nu-i loc; dar, deoarece chestia a intrat în sfera preocupărilor revistei noastre, voi avea grije ca într'unul din numerii viitori să dau câteva probe de urățenie critică-română.

Lumea simte că în aceste certuri străbate ceva irațional, ceva cu totul personal, individualist, nelogic, lumea simte că omul critic este — tot omul cu slăbiciunile navelor săi; dar cum adeseori omul este și în literatură, și în știință, tot ipocrit, și cum el, pe aici, se îmbracă — ce ușor este să te îmbraci — în cuvinte pompoase, lumea nu se pripește să se îndoască, să întârzie cu aprobarea, să privească și ea ceva mai neincrezătoare, și — tocmai târziu se convinge că a fost amăgită, tocmai târziu află că banul ce-i circula bun a fost ban fals.

Anume în aceste vremuri, lumea, chiar și cea care scrie, se plânge de confuziunile produse de critica inferioară ce se face: Se simte babilonia mediocră a lipsei de pătrundere și de curaj științific.

Ce-i de zis, acum, mai urgent?

Punctul de plecare al criticii drepte este un fapt tot atât de simplu ca toate cele amintite mai sus. Opera este o înlănțuire de fenomene sufletești: ele sunt realitatea. Această realitate criticul trebuie să o observe, să o descrie obiectiv, să o aprecieze, în întregime, pe părți dacă mai este

nevoie. Judecata finală, rod al observării obiective, se închiagă dela sine — dreptă. În falsă observare, în prevenirea ei, în reaua voință cu care se cetește, în acest prim stadiu al criticii se comite eroarea fatală a criticului nedrept. Deacea cine nu este capabil de cetire atentă, de observare transparentă a seriei de fapte sufletești (de sentimente în artă, de silogistică în știință ș. a. m. d.), acela să nu risce a tipări critică. Critica sa poate să cază ușor dincolo de moral, în imoral, adică în nedrept, în trufaș, în satiric ș. a. m. d. De aceste defecte ale criticii românești ne apără numai *experiența și observați*.

Critica „imorală” este aspră. Critica eșită din observație nu poate fi aspră, pentru că — de mult s'a observat că știința nu-i completă și că are vecinică lipsă de completări, deci de colaborări; și colaborează ea însăși, completează ea însăși, și simțindu-se colaboratoare —, lasă, trebuie să lase la o parte ironia și rânetul fin ca de vevertă. Completează! Căci iată ce zice un sociolog foarte expert despre știință: „Despre fenomenele concrete noi putem avea numai idei aproximative. O teorie nu poate înfățișa niciodată toate amănunțele fenomenelor; astfel divergențele devin inevitabile, și ne rămâne numai să le reducem la minimul lor. Din acest punct de vedere suntem nevoiți să considerăm aproximațiile succesive. Știința ste o *devenir*; continuă; ceea ce însemnează că, în perpetuu, o teorie este urmată de alta, mult mai aproape de realitate. Teoria de ieri este perfecțională astăzi: cea de astăzi se va perfecționa mâine: cea de mâine, poimâne: ș. a. m. d. Fiecare pagină a istoriei științelor ne-o spune — Cuvânt simplu, dar cu obligații: Știința este o *devenir* continuă, o *devenir* pricinuită de tot mai intima apropiere de realități actuale ori trecute. Mare valoare au ceice fac începuturile științei, descoperitorii; dar nici să îndeplinești pe un descoperitor nu este puțin lucru. Colaborarea, cerută mai sus de filosoful meu socialist, o reclamă și citatul sociologului italian.

Critica „Gepizilor” d-lui Diclescu nu și-a pus stfel de întrebări. Dacă și le-ar fi pus, ar fi procedat așa: Ar fi zis că aici se fac descoperiri; apoi ar fi lăsat la o parte întâia mirare și ar fi început să cerceteze, să respingă întemeiat ori să aprobe întemeiat; să *colabor* ze pentru a vedea dacă ea, critica, descopere alte sau altele *realități* ale acelei epoci istorice.

Realități!

În loc de realități am văzut glume și ironii.

De-aceea m'am socotit dator să aduc aminte că fără pedeapsă știința nu poate fi insultată de spiritul decadent al criticii românești actuale.

G. Bogdan-Duică.

Sărbătorirea lui Karl Kautsky la 70 de ani dela naștere

Socialiștii germani, ca și socialiștii marxiști dintr'alte țări, au sărbătorit la 16 Octombrie împlinirea a 70 de ani dela nașterea lui Karl Kautsky.

Sărbătoritul s'a bucurat multă vreme de o mare autoritate între teoreticianii socialismului. Până după războiul, când începe lupta în jurul comunismului, Kautsky era recunoscut de-o potrivă, între socialiștii din Europa și Rusia, ca cel mai fidel și adânc înțelegător al lui Karl Marx și F. Engels. Din moment însă, ce bătrânul socialist s'a declarat adversar al comunismului, nu numai că el a fost renegat de actualii conducători ai Rusiei, dar și de o mare parte dintre foștii săi adepți germani. Lucrarea lui Terorism și Comunism a fost tradusă în mai multe limbi, printre care și în limba română.

În afară de economia politică, Kautsky a studiat și a scris istorie, în care a urmărit ca factor principal poporul. Studiul său despre Thomas More e un model de felul cum a conceput el istoria. Studiul luptei de clase, din punct de vedere istoric, l-a dus până la originea și răspândirea creștinismului.

Kautsky e un admirabil dialectician și cu talentul și vasta sa erudiție a scris o mulțime de broșuri pentru ușurarea înțelegerii problemelor socialismului.

O deosebită atenție a dat Kautsky agriculturii, căutând să-i fixeze locul și problemele în sistemul socialist, lărgindu-i astfel perspectivele și complectând-o mare lacună a socialismului clasic. Mai ales ca autor în această materie a fost adesea citat și la noi.

În timpul revoluției germane, în calitate de secretar la departamentul externelor, a răscolit arhivele fostului imperiu și a publicat acele faimoase Documente germane, din care reese vinovăția Germaniei în războiul. Studiul său Cum a izbucnit războiul european este scris pe baza lor și cu el Kautsky și-a încununat viața de publicist în aureola unei senine obiectivități.

IN BUCUREȘTI

depozițul revistei

SOCIETATEA DE MAINE

este în strada Zaharie no. 3.

D. MIHAIL BOTE este autorizat cu încasarea abonamentelor.

PROBLEME ECONOMICE

CANTITĂȚILE DE CARNE NECESARE CONSUMULUI INTERN ÎN ARDEAL

În împrejurările actuale, când și cel bogat și cel ce odinioară a fost sărac, dar îmbogățit astăzi, sunt adevărați consumatori de materii prime, de calitate mai superioară ca înainte de război, trebuie să ne gândim în mod cât se poate de serios la necesitățile de carne ale populației, mai cu seamă în teritoriile alpine, unde totdeauna consumul în timpurile normale era mai mare decât în Vechiul Regat.

Și dacă în Ardealul nostru, prin însăși configurațiunea sa geografică, sunt regiuni, unde agricultura și legumicultura, cari dau produse esențiale pentru alimentațiunea săteanului român, sunt în imposibilitate de a se desvolta prea mult, evident că

trebuie să ne gândim a înlocui, pe cât măsura cere aceste alimente prin carne sau derivate de ale ei.

Așa fiind lucrul, privirile noastre trebuie să fie ațintite asupra numărului de animale existente în Ardeal, număr, care pentru începutul anului 1923, se repartiza după categorii de animale, în chipul următor:

Cai	391925	Capre	287528
Boi	1969320	Porci	1069789
Bivolii	140193	Catări	1142
Oi	3591265	Asini	3666

Dacă luăm cifrele statistice din anuarul statistic al României, apărut în anul 1924, atunci vedem că acest total de animale se repartiza pe județe la finele anului 1922 și începutul lui 1923 în felul următor:

CATEGORIILE DE ANIMALE

	Județele	Cai	Boi	Bivolii	Oi	Capre	Porci	Asini și Catări
1	Alba de jos	5572	100553	2460	199031	5402	44232	349
2	Arad	40748	99661	942	78156	16992	81985	218
3	Bihor	34114	177603	3222	132565	30245	112344	220
4	Bist. Năsăud	10788	68349	2490	191208	21502	18816	20
5	Brașov	9786	33990	5029	12964	681	16718	50
6	Carăș Severin	29405	175149	52	561390	46673	80370	356
7	Ciuc	10317	104769	320	124264	10745	16864	27
8	Cojocna	9447	87373	17743	184945	9184	23560	741
9	Făgăraș	6617	35669	24164	93336	1623	21728	76
10	Hunedoara	8781	149767	778	356425	40602	60831	229
11	Maramureș	5835	59542	1713	154600	18751	8486	72
12	Mureș Turda	7946	82498	1315	121954	7056	33841	140
13	Odorhei	10275	57197	69062	17613	28446	—	—
14	Sălaj	6552	115750	12273	133901	12146	59995	589
15	Satmare	37650	94024	3017	60740	9281	55593	261
16	Sibiu	15791	58820	8950	245851	9854	82070	224
17	Solnoc Dobâca	5432	94762	13538	169405	14993	31202	85
18	Târnavă Mare	18213	63315	22568	79555	2435	56049	45
19	Mică	4450	39124	8269	86914	1267	21859	74
20	Timiș Torontal	97851	127844	84	240178	785	196702	320
21	Trei Scaune	9944	69558	1346	70363	3188	28781	343
22	Turda Arieș	6231	73903	3973	215438	7470	33317	316
	Total	391925	1969220	140193	3582265	288528	1113789	3666

Din toate aceste cifre se poate vedea, că în județele: Carăș Severin, Bihor, Timiș, Torontal, numărul de animale domestice este ceva mai mare, decât în celelalte județe, însă și populațiunea acestor regiuni este cu mult mai mare, decât a celorlalte, ca atare deci și consumațiunea de carne este ceva mai mare.

După cifrele statistice regionale din Cluj totalul cantității de carne tăiată în toate abatoriile din Ardeal a fost în anul 1923 de 150.341, 389 de kilograme carne, care a provenit de la un total de 891.158 de capete de vite mari sau mici. Dar pe lângă aceste vite cari s'au tăiat și carnea lor s'a distribuit din abatoriile Ardealului trebuie să ținem seamă,

că mai avem încă și altele, care s'au tăiat în mod clandestin, de către particulari, cu autorizația sau chiar fără autorizația autorizațiilor administrative sau veterinare. După un calcul aproximativ, acest total de vite, cu mari, cu mici, la un loc s'ar mai putea ridica la cel puțin o treime din numărul total al vitelor tăiate în abatorii, așa că totalul general al animalelor sacrificate în anul trecut s'ar putea ridica la cifra de 1.185.240 de capete, sau în sumă rotundă, 1,200,000 capete.

Prin urmare, deci, dacă socotim cifra totală a capetelor de animale la 7.454.828, câte se găseau în Ardeal în 1923, atunci vedem că numărul vitelor sacrificate pentru

consumațiune ar reprezenta în medie mai mult decât a șaptea parte din totalul general al animalelor cari se găsesc în aceste regiuni ale țării noastre.

Consumațiunea de carne în județe ar fi poate și mai mare, dacă în tot timpul anului, și în fiecare zi, și locuitorii de la sate ar întrebuința în alimentațiunea lor și acest produs prim, de origină animal. Însă fie că nu se găsește carne la sate, pretutindeni și în totdeauna, fie că săteanul român, în special, duce în tocmai ca și în Vechiul Regat, aproape un regim mai mult vegetarian, de aceea găsim această reducere a consumațiunii.

Dacă pe la sate sau chiar în târgurile mici se consumă oare cari cantități de carne tăiată, acest material este mai mult întrebuințat de unguri, sași, evrei sau alte naționalități, cari au adoptat în regimul lor alimentar un regim carnivor mai bine pronunțat, decât săteanul român ardelean.

După cifrele statistice regionale din Cluj, în toate abatoriiile din Transilvania s'au tăiat în anul trecut următoarele categorii de animale, în următorul număr, și care după calculele făcute de noi ar fi dat aproximativ următoarele cantități de materie vie (carne și oase).

	Categoriile de animale	Numărul	ant. de materie vie rezult. după tăiere kg
1	Tauri	3932	2,949.000
2	Boi	32435	21,082.750
3	Vaci	118735	65,357.050
4	Gonitori . . .	10698	3,744.300
5	Gonitoare . .	19638	6,873.300
6	Mânzați . . .	20205	6,061.500
7	Mânzate . . .	20787	6,236.100
8	Viței	47246	7,086.900
9	Vițele	32258	4,838.700
10	Bivolii	2131	2,348.250
11	Bivolițe . . .	2552	1,658.800
12	Malaci	5395	1,079.000
13	Oi și berbeci .	148918	5,658.884
14	Miei	242623	2,426.230
15	Țapi și Capre	25549	894.215
16	Iezi	10419	104.190
17	Porci	145334	11,626.720
18	Purcei	700	14.000
19	Cai	603	301.500
Total mat. vie, carne și oase			150341.389

Dintre toate aceste categorii se poate vedea, că vitele mari, albe, în primul rând, iar în al doilea, porcii, au fost animalele, cari au dat cea mai mare cantitate de carne și oase, reprezentând în medie două treimi din totalul cantității de carne, care s'a obținut de la toate categoriile de animale.

Dacă la această cantitate adăugăm încă și cea provenită de la gonitori, mânzați, viței etc. atunci

vedem, că proporția animalelor mari cornute crește peste 100 adică mai mult de $\frac{2}{3}$ din totalul general al cantităților de carne obținută.

Ceea ce se constată din cifrele de mai sus este faptul că s'au tăiat în număr destul de mare vitele cornute mari, tinere ceea ce s'ar putea considera până la un punct ca o pierdere pentru economia generală a țării și în special a provinciilor noastre, românești, de peste Carpați.

Aceasta ne arată, pe de o parte rafinamentul de gust al populațiunii de pe la orașe, de a avea animale tinere la dispoziție, pentru alimentațiune, iar pe de alta, că animalele mari, o parte au fost întrebuințate și conservate pentru muncă, iar o alta a servit la export, fie în alte țări, fie chiar în celelalte provincii românești.

Socotindu-se populațiunea totală a Transilvaniei după socoteala recensământului sumar din 1920, la 5.114.124 de locuitori, ajungem la concluzia, că totalul cantității de carne tăiată în anul trecut dacă am considera, că și copiii, ca și cei-adulți ar consuma aceeași cantitate, ar reveni atunci, anual la 29 kilogr me și 300 de grame de fiecare cap de locuitor. Câtimea zilnică, ce ar reveni de asemeni fiecărui locuitor, ar fi de 80 grame pe zi. Această cantitate este relativ mică însă luându-se în considerație că am avut vite tăiate și în afară de abatorii, atunci cota zilnică de consumațiune se ridică la 106 grame.

Această cotă, chiar așa mărită, încă nu este corespunzătoare cu cea cerută de rația științifică, alimentară, precum și cea de muncă. Trebuie să luăm în considerație, că în Ardeal avem instalațiuni industriale și miniere, unde rația alimentară, zilnică a muncitorului trebuie să fie de trei ori mai mare cel puțin așa ca ea să corespundă regimului alimentar similar, din țările occidentale. Presupunând că acest regim complet de carne se dă și în instalațiunile noastre, atunci, evident că rămâne o cotă mică de tot de carne pentru aliment complet, așa încât tendința va trebui să fie îndreptată în direcțiunea, ca și pentru populațiunea de la țară, care își dă aproape în aceeași măsură ca și lucrătorul industriaș. obolul său de muncă, să fie crescută rația alimentară zilnică.

În toate abatoriiile, în conformitate cu legile respective, s'a făcut un control destul de serios asupra sănătății vitelor, așa că o parte

dintre animalele intrate în aceste abatorii au fost respinse dela tăiere. Totalul general al animalelor intrate în abatorii, în cursul anului 1923, a fost de 891.934, din cari au fost respinse 776 de capete, cari prezentau simptome de diferite boli.

Dar chiar la unele dintre aceste animale, cărora li s'a permis tăierea în abator, după sacrificare, s'au găsit părți din corpul lor infectate de boli, și în special tuberculoza a fost aceea care a produs infecții la cărnuri în cantitate mai mare. S'au găsit 32702 kg. de carne infectată de tuberculoză, dintre cari 24.228 kg. de tuberculoză generală. Celalalte boli au făcut și ele destule pagube așa încât o cantitatea de 99.508 kg. de carne a trebuit să fie aruncată, ceea ce a influențat de sigur într'o oarecare măsură asupra micșorării cotei de consumațiune zilnică a fiecărui locuitor.

Dacă luăm în considerațiune, că printre animalele tăiate în afară de abatorii, multe au trecut fără să fie controlate de medici, atunci având în vedere cele de mai sus, constatăm că pentru populațiune consumațiunea unei astfel de cărnii constituită până la un punct un oarecare pericol, mai cu seamă, că cei mai mulți dintre săteni caută să nu piardă nimic din animal, consumă tot aproape, aruncând numai oasele. Și aceasta dacă se petrecea în măsură destul de mare înainte de război, când materialul viu era relativ ieftin, cu atât mai mult se petrece acum, când acest material este așa de scump.

Ținând socoteală, că în totalul de materie vie căpătată prin tăierea animalelor în anul 1923 a fost și carne, dar au fost și oase, atunci în mod forțat trebuie să admitem o scădere în rația zilnică de consumațiune a cărnii provenită din abatorii sau din alte părți pentru fiecare cap de locuitor.

În occident și oasele în tocmai ca și carnea sunt utilizate de populațiunea în alimentațiune, fiind transformate prin diferite metode, așa încât din ele se scoate tot ce este de scos. Până în prezent, la noi, și mai cu seamă la populațiunea de la țară încă nu au pătruns aceste metode de transformare și de utilizare, așa că după o sumară ferebere oasele sunt aruncate, cu toate că ele ar mai conține încă destule materii alimentare. Ei bine, tocmai acesta este un motiv mai mult, pentru ca să ne gândim la mărirea cantității de carne necesară popu-

C R I Z A

lațunii, constituind această cantitate în cea mai mare parte rația de muncă care lipsește în cea mai mare parte locuitorului rural.

Ținând socoteală de cota de consumațiune anuală, precum și de totalul de populațiune a diferitelor județe din Ardeal, avem următoarele cifre, cari ar reprezintă consumul de carne pe fiecare județ în parte din totalul materialului viu, sacrificat în abatorii.

	JUDEȚELE	Populațiunea	Consumul de carne, mediu anual kg.
1	Alba Irie	214952	6276890
2	Arad	397969	11620694
3	Bihor	489680	14298656
4	Bistrița Năsăud	120479	3517986
5	Brașov	101953	2977027
6	Caras Severin	424260	12388508
7	Ciuc	140159	4093810
8	Cojocna	307052	8965918
9	Făgăraș	93916	2742347
10	Hunedoara	320428	9366497
11	Maramureș	152695	4459694
12	Mureș Turda	219051	6396289
13	Odorhei	119385	3486042
14	Sălaj	226378	6610237
15	Satu Mare	299791	8753897
16	Sibiu	175515	5125038
17	Solnoc Dobâca	237831	6944665
18	Târnava Mare	148864	4346828
19	Mică	113566	3316127
20	Timiș Torontal	488729	14270886
21	Trei Scaune	144905	4231226
22	Turda Arieș	175612	5127870
Total:		5114124	150341389

Ceea ce se poate observa este faptul că numărul vitelor ce există în fiecare județ nu corespunde cu necesitățile de consum de carne a populațiunii. În unele județe această sumă este mai mare decât cerințele consumului, iar în alte părți mai mică. Vite avem în Transilvania și celelalte regiuni ale Ardealului, cari să fie suficiente și pentru alimentațiune și pentru muncă. Cu toate aceasta poate că nu ar trebui să ne bazăm prea mult pe acest lucru și să dăm drumul la un prea mare export mai cu seamă de vite mari. Trebuie să luăm în considerațiune că și această provincie, ca și celelalte provincii românești are în vedere în primul loc lucrarea pământului, pentru care se cere un număr mare de animale de muncă așa încât totdeauna în afară de consumul intern de carne, trebuie să ne gândim și la lucrarea ogoarelor noastre.

Eugeniu N. Gîrgea

Moldovan croitor de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

Din vârtejul crizei economice, în sfârșit a reușit să se facă un pas înainte: acum toți factorii țării, până și guvernul, recunosc că la noi e criză. A mai rămas să ajungem de acord asupra mărimii crizei și apoi asupra caracterului acestei crize — ca după toate aceste să putem purcede spre soluții potrivite. Procedul, pe cum se vede, e anevoios, dar mai bine întârziat decât niciodată. Numai de n'am avea nenorocul, ca pe când dăm de doftorii cele bune, — să ne găsim în pregătiri de îngropăciune. Să sperăm că rețetele oficiale cu „răbdări, cruțări, economisiri și ajutorul lui Dumnezeu” în curând vor fi înlocuite cu soluții practice și privind realitatea.

Cu titlu de material necesar acestor soluții însemnăm aici câteva constatări și observații. La temelia actualei noastre crize economice sălășluiesc o serie întreagă de cauze, dela a căror îndepărtare e condiționată eficacitatea soluțiilor.

Nevroza și psihologia războiului cu armele n'a putut fi normalizată în momentul depunerii armelor și a încheierii tratatelor. Căci din războiu au ieșit învinși și învingători, țări mărite și state desmembrate, slăbite și revoluționate. Toate aceste noi situații, au născut curente și nizuinți de a exploata sau a compensa — cu ajutorul și în cursul războiului economic — ce s'a deschis ca războiu mondial, în clipa iscăririi primului armistițiu.

Invingătorii și întregii din războiu — fac sforțări uriașe să culeagă roadele lor, pe terenul economic, prin asigurarea cât mai multor piețe de desfacere și de bușeuri de materiale prime, în timp ce, prin dorințe de intensificare a producției și consolidare economică internă socot că pot să-și asigure și să-și întărească independența economică clădită pe temelii naționale.

Invinșii și statele desmembrate și revoluționate, la rândul lor, fac la fel sforțări enorme, să-și compenzeze pierderile suferite prin provocarea vremelnică de perturbații economice prin tratative forțate și prin neîndeplinirea la timp a obligațiilor decurgând din tratatele de pace. Și toate aceste, ca să câștige timp — ca din nou să se poată consolida în intern și astfel să poată relua cu plină putere, dar mai ales să-și poată intensifica producția — singura armă hotărâtoare în războiul economic deschis.

În frigurile acestor cumplite sforțări — s'au dat și s'au primit lovituri grozave. S'au prăbușit valute, s'au alterat drepturi de proprietate, s'a ingenunchiat sfințenia acestor drepturi și s'au dărâmat ierarhii de val ri economice — ca să nu mai amintim de bogății materiale și intelectuale individuale — care au trecut dela o țară la altă țară, din o mână în altă mână.

Toate aceste desigur că nu s'au desăvârșit în seninul păcii evanghelice — ci în spasmele cumplitei războiu economic, în vârtejul căruia ne găsim și azi și vom fi încă multă vreme.

Ori cât am fi dorit, să eschivăm țara noastră întregită de acest războiu — ne-a fost peste puțină și d'aceia lozincă „prin noi înși-ne” e anacronică, ori cât ar fi de românească sau chiar de cu bunăcredință.

Cel mult poate să fie vorba, de partea mai mare sau mai mică, pe care trebuie sau suntem forțați să ni-o luăm din și în războiul economic mondial. Până unde să o forțăm, sau până la ce măsură să o temperăm sau să o declinăm dela noi? Așa se pune întrebarea. Răspunsul clar și hotărât privind această întrebare, constituie prima etapă, a soluțiilor noastre economice.

Veleități economice imperialiste — n'avem. Dar suntem conștii de rolul nostru economic la porțile Orientului — pe care în mare măsură îl și putem deservi economicește — nu ca țară de transit, de și situația geografică ne-ar indica și pentru acest rol — dar ca țară azi bogată în materii prime, și ca mâine bogată în produse agricole brute sau industrializate și în produse miniere și industriale.

Ținând seamă însă de faptul, că până la etapa când vom stăpâni piețe prin superioritatea condițiilor noastre economice — trebuie să avem piețe de valorizare a materialelor și produselor noastre agricole și industriale. Așa fiind noi, mai ales în războiul mondial economic deslănțuit, nu putem și nu ne este economicește îngăduit, să jucăm fals rolul imperialiștilor și mai puțin al independiștilor șovini — în materie economică.

Economicește, pe noi ne interesează și trebuie să ne găsim în războiul economic — până unde lupta se dă în spre Orient, dela meridionalul Vienei. În colo, urmărim desfășurările de forțe și toate bătăliile mondiale economice, cu mult interes — dar fără a ne constitui în direcți interesați. În raionul trasat de interesele noastre — desigur că nizuim, a ne pune de acord, cu grupele beligerante, atât și în măsură cât, ne găsim asigurată reușita intereselor noastre.

Însemnată odată această linie de demarcație, desigur că trebuie să ne revizuim forțele, cu care am fost siluiți în războiul economic și să înmulțim și să perfecționăm armele de luptă, în timp ce vom încerca să ne scăpăm de balastele, ce ne cer risipă de energie și ne constituie piedeci în drumul spre jinte propuse.

Dându-ne seama că în acest cumplit războiu economic, producția, sistematizată și intensificată la timp și economic, constituie cea mai puternică armă, — toată grija noastră trebuie să se îndrepte în spre producție, lăsând pe planul al doilea înfrigu-

rările griiei de consumatori. Odată sistemizată și intensificată producția agricolă, industrială și intelectuală — avem la îndemână mijloace de indus-trializare internă și materiale de export — aducător de lei în țară și în bună-țitor al valutei naționale.

Cu o producție intensificată și având asigurată valorizarea rentabilă prin circulația internă înspre normal și mai ales prin un export liber, în proporții mari — avem soluția crizei valutare și a crizei de numerar.

Ori ce alte încercări, ori ce teorii monetare și valutare cu politicile lor aferente: financiare, valutare de inflație și deflație — rămân simple documente istorice ori abstracte de nizuinți admirabile, dar lipsite de soluții în conglăsură cu realitatea dată.

Să nu uităm că și noi, vrând, nevrând, luăm parte în războiul economic mondial — ce să da cu forțe și vehemențe încă nevăzute și mai ales necunoscute și neesperiate.

Ca arma noastră — producția — care are aici, cele mai multe posibilități, cea mai ieftină mână de lucru, cele mai bogate elemente pentru puterea motrică și un sol și subsol bogat și felurit — să poată fi purtată cu izbândă, ni se cere să-i curățăm drumul de toate obstacolele, pe care i-le pune obiceiul pământului și diferențierile de judecată — și nu de suflet — provenite din diferențele provincii, cari azi constituiesc România întregită.

Căci o producție nu se poate consolida și nu se poate intensifica decât în condiții de viață normală și mai ales de siguranță de drept. Pentru asigurarea producției se cere dar ca de urgență să se elimine sistemul guvernării bunului plac și al ordonanțelor și dispozițiilor miniștriale făcute incidental și prea adeseori pentru satisfacerea și susținerea unei situații politice sau a unor partizani individuali.

În relațiile internaționale, acțiunile și măsurile noastre sub raport economic trebuie să fie conduse de interesul producției și nu de simulacrul îngrijirii de consumatori.

Desigur că la toate aceste ori poate chiar în fruntea tuturor trebuie să se deschidă lupta fără cruțare, contra bacșișelor — ori cine ar fi interesajii. Sistemul bacșișelor, de jos până sus — amenință la noi să fie cel mai puternic factor de distrugere a producției și a muncii cinstite de valorizare.

Astfel văzută criza — rămân mici și sterile discuțiile pasionate și prea politice asupra problemei valutare, cu lipsa de numerar și cu politica etapelor de inflație (neinflație; nedorită dar făcută) și de deflație — preconizată dar fără posibilități de a fi tradusă în practică — decât doar cu riscul ruinei producției industriale și agricole ca și al comerțului și băncilor.

De altcum, în ce privește deflația — și-a pus cuvântul plin de autoritate, marele economist englez I. M. Keynes în cartea sa de curând apărută — și în fața clasicelelor lui argumente — nu rezistă nici bunăcredința nici competența oficialilor noștri miniștri și guvernator al Băncii Naționale. Acești specialiști ai noștri în loc să-și cheltuiască energiile cu argumen-

tații importate sau cu anume tălc, să găsească mijlocul că producătorii și valorizatorii țării să aibă la îndemână îndestulătoare mijloace de plată și de schimb, fie prin achitarea datoriilor flotante și interne ale Statului către industrie, fie prin emisii nouă garantate — având concomitent concursul unui împrumut extern.

Vasile C. Osvadă,

CRONICI ARTISTICE ȘI LITERARE

Regele Oedip

— Tragedie de Sofocle —

„Revizorul“

Comedie în 5 acte de N. Gogol, trad. de N. Dunăreanu.

În nrul trecut al revistei făgăduisem câteva considerațiuni asupra jocului artiștilor în Regele Oedip... Și regret, că nu pot să mărturisesc atât entuziasm, cu cât îmi înzestrasem sufletul înainte de ridicarea cortinei.

Aparația blândă, vocea domoală, rugătoare, a d-lui Z. Bârsan (Oedip), în actul I-ii, mi-a închis dintr'odată drumul ce voiam să-l fac ca să mă apropiu de Oedip spre a-i simți energia sufletului său conștient de înțelepciunea sa, de țaria sa. Am plutit la suprafață, atingând doar ecouri din vibrațiile sufletului lui Oedip.

Și s'a mai adaus și energia vocii d-lui Psatta, în răspunsul dintâiu, care a mărit distanța între cecece a fost și ce trebuia să fie Oedip în acel moment.

În actul al II-lea, în schimb, am simțit toate pornirile eroului. Mi-am extins sufletul cât Oedip, când acuza pe Creon și pe Tiresias; mi-l-am adunat cât el, când a simțit îndoila și-am decăzut furtunos, ca și el, când a strigat plin de cutremur: „lumină pe vecie, de-acuma eu te las“.

Dar! — ce păcat că trebuie să scriu acest dar! —, actul al III-lea iarăși a dat mat puțin decât trebuia.

Aici a fost punctul unde trebuia să-și ia ființă deplină sentimentul tragicului. Și în piesa lui Sofocle sunt atâtea elemente din cari se poate hrăni acest sentiment, amestec de milă și de groază. Însemnez câteva: aparaja lui Oedip cu fața pătată de sânge, tânguirile lui, blestemele, unelirile în fața lui Creon și momentul despărțirii de fiicele sale.

Dacă peste tot, a lipsit vigoarea în momentele dintâi ale acestui act final, apoi desigur că o undă de lumină aruncată asupra lui Oedip la apariția pe scenă, ar fi contribuit mult la creșterea groazei, acumulată în suflete prin narațiunea trimisului, dar nedeplină încă. Nu e vorba de căutarea după emoțiuni brutale (cecece s'ar putea obține aici prin o exagerare a mascării), ci de mișcări fizice, necesare mișcărilor sufleteste. Lumina, care muria și care desigur voia să în-

chipuiescă încheierea zilei de odată cu încheierea tragediei (conform principiului dramatic antic: unitatea de timp), putea să slăbească treptat, treptat cu înaintarea spre final.

Acest amănunt și altele de interpretare ale rolului principal — în actul I mai ales, m'au împiedecat să urmăresc cu emoții netulburate sufletul lui Oedip.

Cu sau fără voia sa, dl Z. Bârsan era copleșit une ori de toată firea sa de poet liric: cântăreț duos, nici odată ajuns la beția vocii bune și nici odată nimicit de durere fără de hotar. Suflet plin totdeauna de nădejde și de resemnare dulce, care era totdeauna ceva din palidul frunzelor scaldate în amurguri obosite de toamnă, așa ceva din verdele timid al întâiilor deschideri de primăvară... așa i-e sufletul, așa i-e și cântecul: ușor, sonor, totdeauna de-o muzicalitate care alintă... ..Vigoarea lui Oedip umplea uneori matca sufletului său, fără s'o poată adăposti toată...

Pentru mărirea succesului „Regele Oedip“, a contribuit nespun de mult interpretarea rolurilor secundare. Aceasta fără excepție.

Și să nu se supere d. Psatta (preot), dar vocea sa prea frumoasă, dicțiunea sa prea îngrijită, ne-a înșelat pe alcădurea simțurilor, distrăgându-ne aproape constituind un ușor defect din vădit daruri ale firii.

Fără să exagereze plasticitatea gesturilor și nici cântarea versurilor, dl Al. Șerban (corifeul) s'a mlădiat perfect după unda sufletească a personajului, pe care l-a reprezentat. Mi-au rămas întipărite în suflet versurile finale, pline de înțelepciune vecnică, rostite de dsa, rar, apăsat și sigur, ca o îndrumare dumnezească pentru drumul vieții: „nu fericiți pe nimeni, cât încă mai trăiește.“

Dna M. Ignătescu (Iocasta) a fixat bine sufletul personajului său. Dl N. Dimitriu, (Creon), a izbutit să imbine într'o armonie impresionantă gestul, vorba și sufletul rolului său. Dnii Popovici, Bănuț, Rusei și dsoarele Cronwald și Miriam au pus preciziiune și suflet.

Cu astfel de tovarăși de drum și înzestrat cu toată podoaba scenică de care a fost însoțit la întâia reprezentație, desigur că „Regele Oedip“, la alte și alte reprezentații, va izbuti să

umple sufletul spectatorilor de toată ființa tragicului, așa cum este el, în tragedia clasică a lui Sofocle.

NB. La a 3-a reprezentație a acestei piese dl Z. Bărsan (Oedip) a dat expresiune unei concepțiuni mult mai unitare, având și d-sa și împărtășindu-ne și nouă o emoțiune mult mai concentrată decât alții. - Dl Al. Șerban a fost distrat; d. Tocariu — în Kreon, a dovedit multă nizuință și a avut accente caracteristice, — d-sa îndreptățește bune nădejdi. M'a impresionat neplăcut diftongarea vocalivă provocată — de sigur — de îngrijorarea prea mare a preotesei care a înlocuit pe dșoara Cronwald.

Impresia întregului, cea veche.

„Revizorul” — în afară de câteva scene pline de neverosimil (cererea împrumuturilor...) — a dat impresia unitară a unei vieți, trăite acum 100 de ani pe pământul Rusiei. Răsul răsăria, când din caractere, când din situație. Jocul de scenă a fost de-o varietate surprinzătoare; porturile, gesturile, au avut o plasticitate decorativă rară.

Publicul nostru va datora artiștilor cari, „joacă” în această comedie, recunoștință pentru emoția pe care i-o prilejuiesc și admirație pentru arta lor.

George Șerban, prof.

Revistele românești.

Viața Românească (No. 8. August) aduce un alt fragment din romanul Dlui M. Sadoveanu intitulat „Venea o moară pe Siret”. D. G. Bogdan-Duică continuă „multe și mărunte despre Eminescu” arătând simpatia poetului pentru versurile unui ardelean rămas necunoscut: Dumitru Sfura. Într-o altă bucată stabilește data începerii prieteniei lui Caragiale cu Eminescu (toamna 1868) și demonstrează că Eminescu cunoștea încă din toamna anului 1868 budismul, deci înainte de a studia pe Schopenhauer. Dl I. Minea continuă studiul d-sale asupra personalității și activității literare a lui D. Cantemir. Dl I. Minulescu publică ultimul capitol din „Roș-galben-albastru”, o scriere numită „roman” cu toate din punctul de vedere al acțiunii este doar o înșirare de scene fără prea strânsă legătură între ele, din cari însă se reconstruiește tabloul interesant al vieții la București, în preajma evacuării capitalei precum și a vieții de refugiu dela Iași, cu toate aspectele ei caracteristice. „Roș-galben-albastru” cu toate că e scris cu pretenție de bizarerie, caricatură, conține multe critici și observații juste, printre rânduri. Dar figura lui Blebea, cu toate că nu-i contestăm verosimilitatea, ne pare exagerată. Ardelenii refugiați din Ardeal, cari au trăit în decursul războiului în vechiul regat, merita, chiar fiindcă elementele reale din roman covârșesc pe cele fictive (impresie personală), să fie altfel înfățișați. Dl Mihail Ralea pornind dela „Cousine Bette” de Balzac, combate critica franceză actuală, care e pornită împotriva autorului comediei umane arătând că eroii „în adevăr complecși ai marelui

romancier francez se găesc printre figurile prezentate de el în al doilea plan”, și conchizând că Balzac, chiar și din punctul de vedere al acestei critici trebuie privit ca un precursor al psihologiei contemporane. Versuri publică Dl A. Nanu; cronici: C. Vișoianu (externă), S. Rădulescu (economică) și Dr. R. Chernbach (medicală). Recenziile mai puțin numeroase ca în trecut

Gândirea (An. IV. No. 1., Oct.) de când s'a mutat în capitală apare cu o neregularitate tot atât de exemplară cași regularitatea cu care apărea la Cluj. În schimb înfățișarea tehnică a revistei a câștigat mult la „Cultura Națională”. Ultimul număr ce ne sosește continuă formatul „Culturii” deși după literă se recunoaște imediat că ese din alte teacuri (Impriperia Fundației Carol). Am fi bucuroși, dacă pentru litera mai puțin modern tăiată am fi recompensați printr-o apariție mai regulată. În acest caz s'ar evita desigur articole de fond, ca cel al Dlui F. Șirato, prin care se discută ideile dlui M. Simionescu-Râmnicianu asupra artelor naționale exprimate în „Idea Europeană” din 13 Febr. Ori cât de târziu, însă concluziile Dlui Șirato sunt prețioase. Dsa crede că „simțul de abstracțiune” al artistului român, este „o calitate specială, care'l deosebește chiar într-o vreme orientată artisticeste spre aspectul exterior al lumii”. Dl Cezar Petrescu, redactorul revistei publică un fragment de roman, care ne face să așteptăm cu nerăbdare publicarea întregii lucrări, pentruca autorul să poată li judeca și sub aspectul de romancier. „A sburat o pusăre neagră” ne face să credem că părerea criticeii va fi tot atât de favorabilă, cași asupra activității d-sale de novelist. Versuri semnează Dni N. Crainic, L. Blaga, A. Maniu. La rubrica bogată a cronicelor Dl Crainic scriind despre protectoratul ortodox, își exprimă convingerea că elaborările superioare ale spiritului românesc, „și vor căuta revărsarea spre orient”. Dl A. Marcu vorbind despre o lucrare a profesorului italian Angelo Perrice asupra „Curji de Argeș”, reproduce părerea antropologistului Biasutti din Napoli despre descoperile dela Argeș, cari stau la baza ipotezei lui Perrice, că Basarab n'a fost român, ci a aparținut unui neam „poate” de rasă germanică. — (Gepizi?)

Adevărul Literar (No. 202.) aduce material variat în legătură cu Anatole France. Cronica cărților și a revistelor prin varietatea și bogăția ei e un prețios izvor de informații. Dl G. Baiculescu o îngrijește cu atenție crescândă.

Idea Europeană (155) scrie despre „lupta pentru pace dela Geneva” arătând că a fost încoronată de succes real. Într-o cronică sunt atacați „moldovenii” din comisia instituită pentru acordarea premiului de 50,000 lei instituit de „Dimineața”, intrucât lucrarea premiată (Cucoana Olimpia de Lucia Mantu) nu merita această distincție, nefiind român.

A. BUTEANU

A apărut în editura revistei Societatea de maine l-ial număr al „Bibliotecii societăți economice” de sub direcțiunea dlui Ion Clopotel, și anume:

Petru Suciu: Probleme ardelenene (Reforma agrară în Ardeal, Problema orașelor ardelenene, Clasele sociale în Ardeal).

Prețul lei 20.

Se poate comanda la autor (Turda) și la administrația revistei.

O importantă problemă, care însă nu preocupă în deajuns pe factorii îndrumători ai vieții sportive dela noi, este problema relațiilor sportive între ținuturile românești până eri despărțite. Ardealul are asupra restului țării, aproape în toate ramurile sportive, o superioritate necontestată. Superioritatea Ardealului însă, după semn, se poate să nu fie de prea lungă durată în viitor. Elementele tinere din vechiul regat în scurt timp se vor impune atenției tuturor, chiar și a celor mai fanatici aderenți ai hegemoniei Ardealului în materie de sport.

Desiluzia acestora va fi mare, căci ei până acum țin ochii închiși în fața evenimentelor din vechiul regat. Că o puternică echipă dintre cele din Sibiu a fost bătută cu 5:0 la Râmnicul-Vâlcea, ori că o echipă bine clasată la șampionatul de cat. I-a a unei regiuni din Ardeal a suferit înfrângere în proporție de 5:1 dela „Pravova” din Ploiești, sunt evenimente față de care sporsmanii ardeleni, românii, dar mai ales minoritarii, nu manifestă nici un interes. Atenția publicului pare că e fixată numai asupra capitalei, dar numai dela sensaționala victorie a „Romcomit”-ului asupra „Amateur”-ului din Viena.

O altă dovadă cât de puțin se ține seama de evoluția sportivă a celorlalte ținuturi, este faptul că „Brașovia” din Brașov încearcă prin fel de fel de scuze să-și justifice înfrângerea suferită din partea echipei care a pus în respect pe amatorii capitalei Austriei.

Cauza acestei stări de spirit este — o spun fără să pot fi contrazis — lipsa legăturilor mai strânse dintre societățile sportive de aici și cele din vechiul regat. Se pot număra pe degetele unei singure mâini matchurile jucate de echipe din v. regat, în Ardeal. Prin urmare, de unde să cunoască sporsmanii noștri, footballul de dincolo, de exemplu? Și tu ar strica dacă l-ai cunoaște chiar footballiștii noștri. În Ardeal se joacă cu *technicală*, dincolo lipsurile în privința aceasta sunt înlocuite cu o tușală în joc, necunoscută aici. La noi se joacă football învățat dela ungurii instruiți de grecii germani, dincolo școala italiană a Romcomitului pare că e mai în firea jucătorilor. Fără a arăta din nou că românii le este mai proprie școala latină, și fără a aminti de victoria ei pe toată linia la Olimpiadă, încheiem prin exprimarea dorinței ca în viitor să vedem o cât mai strânsă legătură între sportul tuturor ținuturilor românești, cu atât mai vărtos că e greșită credința că dacă Ardealul e mai tare în football, nu poate învăța nimic dela cei, încă, mai slabi. Dar chiar dacă ar fi așa, oare nu-i revine atunci rolul de învățător, chiar cu riscul ca învățacelul să-i ia înainte?

Contactul cât mai des e necesar însă și pentru cunoașterea reciprocă, unificarea limbajului sportiv românesc și mai ales pentruca să nu fim prea surprinși când, mai târziu, poate, se vor repeta rezultate, ca cel dintre echipa Ardealului și a Bucureștiului, când cu matchul de triaj pentru Olimpiadă.

A. B.

In numărul viitor: O. Ghibu în chestia profesorilor cursiști din Transilvania.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMĂNALE

Savanții români în politica militantă.

O notiță de gazetă anunță că la clubul partidului naționalist dl D. Pompei, în calitate de președinte al cercului de studii al acestui partid, s'a anunțat cu conferința: „Utilitatea cercului de studii”.

Ilustrul matematician român, care este oaspetele facultăților respective din Paris, București, Cluj, după ce a fost al Iașului, la o alegere parțială dela Ilfov a candidat pentru un scaun de parlamentar. Căderea de-atunci nu l-a descurajat; de data aceasta reapare în politica militantă, sub șefia altui savant, a dlui N. Iorga. Dl Pompei urmează în România exemplul din Franța, al lui Painlevé, care, se știe, cu câtă tenacitate urmărea să fie președintele republicei, mulțumindu-se, la sfârșit, numai cu președinția Camerei.

Iată, dar, un savant român care nu desprețuește lupta politică și care are destul timp ca să ocupe și fotoliul prezidențial într'un club de partid. Elev al lui Poincaré dl Pompei va căuta cu multă amabilitate ca să concilieze spiritul geometric cu spiritul fineței. Se poate ca dsa să opteze pentru unul din două, căci veacul al XIX-lea a avut grijă ca să facă convertibilă politica în regulile matematice, dând naștere la o literatură sociologică specială. La noi, teoretic, ea a fost prezentată de alt matematician și om politic militant, Spiru Haret.

Exemplul d-lui Pompei nu este singur și izolat. Medicul Toma Ionescu e vice-președinte al partidului național-român, dl N. Iorga e șef de partid, filologul Ovid Densusăeanu era un militant aderent al lui Tache Ionescu, iar de când a murit șeful, se află în fruntea de partid, dar ține contact cu politica. La liberali, averescani și la jărăniști, printre fruntași se numără o seamă de învățați, ca actualul ministru dela Instrucție sau ca fostul ministru jărănist dela acest departament, naturalistul I. Borcea.

E un semn îmbucurător popularizarea arenei politice cu ilustre fețe ale științei care pe lângă competență, aduc lecția onestității, atât de necesară unei democrații născându-se. Astfel a fost gestul pe care l-a făcut istoricul G. Bogdan-Duică în Senat, în calitate de senator al Universității din Cluj, când, la ironia unui adversar, a răspuns că se mândrește de a avea șef pe Ion Mihalache.

Învățații în politică înseamnă maturizarea democrației române și innobilarea moravurilor.
H. Trandafir.

Lecția lui Flondor. Moartea lui Iancu Flondor, unul dintre puținii boieri de sânge care a făcut onoare clasei sale scăpându-se, nu poate trece numai prin doleul sufletului națio- al La mormântul lui, udat de lacrimile recunoștinții tuturor provinciilor, se ridică o mare lecție pe care nu trebuie s'o lăsam să fie înmormântată odată cu el, așa după cum ar conveni plutocrației, acest cioclu al tuturor lecțiilor care se desprind din viața oamenilor noștri mari în detrimentul ei.

De sub lespeada de pământ strămoșesc, unde s'a dus Iancu ca să se odihnească împreună cu ceilalți Flondoreni, el, temutul moralist și neînduplecatul critic al vieții noastre politice, desigur că nu ne-ar ierta o clipă dacă, parentându-l duios, am uitat să pomenim de cealaltă înmormântare a lui, îngropăciunea politică în care oligarhia a avut grijă să-l coboare

cu mult înainte de a-și fi dat sufletul. Căci cu Flondor dispărea făuritorul Unirii bucovinene; dar vrem să rămână generațiilor viitoare amintea sa ostracizării lui în politica internă sub domnia regelui Ferdinand.

Flondor venise în România mare cu gândul ca să facă bine, și a trebuit să cedeze răului din partea politicianismului. Dintr'o chestiune de c nste, crezând că nu trebuie să lase corupția partidelor să se întindă asupra Bucovinei, a fost nevoit să iasă din viața politică și să se retragă la moșia lui, unde moartea l-a găsit fără partid și fără mulți partizani. Locul lui în parlament și în guverne l-au luat atâția, căci, oricare dintre cei nechemaiți a ocupat locul lui Flondor.

Cine vrea să mediteze asupra lecției lui Iancu Flondor are multe de învățat.

Compozitorul Bela Bartók în România. Turneul artistic al marelui compozitor și muzician Bartók prin România pare a lua proporțiile unui adeverat triumf. Din parte-ne ne bucuram de acest meritat succes al dlui Bartók, care echivalează cu o biruință a Muzicii însăși. Cu alt prilej ne-am arătat dorința, pe care acum o așăm din nou, ca Ministerul Artelor să găsească modalitatea de a aduce pe dl Bartók în mod definitiv la noi în țară, oferindu-i posibilitatea de a lucra, până ce încă nu este totul pierdut, pentru colecționarea și apoi punerea în valoare a muzicii noastre populare, al cărei excelent cunoscător este D-sa.

Faptul că d. Bartók nu este Român de naștere, n'are aface întru nimic, căci dsa are în plus o calitate rarisimă: e unul din cei mai veritabili artiști ai epocii noastre, și aceasta este de ajuns. Pentru cei cari îl socotesc Ungur, pentru motiv că s'a născut în Ungaria și că e profesor la Academia de muzică din Budapesta, ținem să spunem că, după toate indicațiunile, dl Bartók nu este Ungur de origine, ei Horvat. Aceasta ca un simplu amănunt, fără importanță deosebită.

Cum discută Ministerul Instrucției. În ziarul „Universul” s'a publicat în ultimele două săptămâni o discuție în legătură cu noua lege a învățământului primar. Discuția a deschis-o de I. Atanasie, profesor și fost rector al Universității din București, care, insistând asupra unora dintre multele neajunsuri ale legii din chestiune, a conchis că politica școlară a actualului ministru este fundamental greșită. În sprijinul acestei afirmațiuni, dl Atanasie a adus dovezi, asupra cărora nu vrem să insistăm aici, dar asupra cărora, în general, noi suntem de acord cu dsa.

Imediat după studiul dlui Atanasie, Ministerul Instrucției adăpt un lung răspuns oficial, care ne face să ne oprim puțin asupra chestiunii. Mai întâi, răspunsul din chestiune relevă „lipsa de competență în ce privește problemele școlare” a fostului rector al celei dintâi universități din țară, și, după ce vorbește cu ironie despre „obiectivitatea și competența binecunoscută” a acestuia, îi aruncă în față căutare afirmație, bazată de altfel pe fapte reale, „nu face cinste unui profesor universitar”.

Suntem, din nenorocire, obișnuși cu tonul adeseori violent și sarcastic al discuțiilor dintre diferite persoane cu un rol mai mult sau mai puțin însemnat în viața publică, și până la un loc îl putem justifica psihologiceste, dar mărturisim că un

astfel de ton în care vorbește față de o personalitate culturală și științifică atât de însemnată, cum este fostul rector al Universității din București, însuși Ministerul Instrucției, — un astfel de ton n'am mai întâlnit nici odată în nici o țară din lume. După un astfel de comunicat Ministerului nu-i mai rămâne altceva de făcut, decât să-l dea afară din învățământ pe dl Atanasie, care deși a condus ani de-a rândul cea mai înaltă instituție școlară a țării, este „lipsit de competență în ce privește problemele școlare” și, pe deasupra, mai este „lipsit și de obiectivitate”. Cum mai rabdă ministerul ca un astfel de om să continue a fi sfătuitorul și învățătorul tinerimii țării?

O a doua observație pe care o facem în legătură cu comunicatul Ministerului din Nr. dela 8 Oct. a. c. al „Universului” privește afirmațiunea că „legea învățământului primar s-a discutat dela 1919 și până la 1924 de către toți cunoscătorii acestei probleme și este rezultatul colaborării tuturor acelor cari pun interesele învățământului deasupra intereselor și patimilor personale”.

Mărturisim că dacă nu ne-am fi obișnuit de mult cu cinismul cu care cea mai înaltă autoritate școlară sfidează adevărul, afirmațiunea aceasta ne-ar fi revoltat în cel mai mare grad. Căci nimic din ce cuprinde ea nu este adevărat și ea este făcută nu pentru a apăra un adevăr, ci pentru a apăra politica școlară greșită a celor cari dețin puterea și abuzează de ea.

Greșeli penibile ale Ministerului de Instrucție. În toamna aceasta s'a petrecut cu prilejul înscrierii noilor studenți la universitățile noastre, un fapt fără precedent; absolvenții din anul acesta ai unor licee s'au prezintat fără certificatul de maturitate, aducând cu ei o simplă dovadă dela direcțiunea liceelor respective, în care se spunea că n'au putut elibera diplomele de absolvire de oarece Ministerul Instrucției, care a impus anul acesta formulare uniforme, nu li-a trimis încă tipăriturile necesare. În consecință, o multime de studenți nu s'au putut înscrie decât în mod provizor. Pentru ca aceștia să se poată înscrie definitiv, trebuie să aducă diploma, iar pentru ca să poată ajunge în posesiunea acesteia, tinerii trebuie să se ducă în persoană la direcțiunea liceului, pentru a iscăli cu mâna proprie de primire cotorul condiceii din care se detașează diplomele. Va fi deci un vecinic du-te vino dela Cluj la Chișinău, la Soroca, la Ismail etc. Se înțelege că pe cheltuiala sârmanilor studenți, cari și așa abia își pot duce viața de pe o zi pe alta.

Dar ceea ce este mai curios, este că în formularele tipărite și puse în circulație de Minister, sunt lacune atât de esențiale, încât se impune neapărat revocarea diplomelor date și tipărirea altor diplome noi. Astfel, ele nu cuprind locul și data nașterii absolventului, așa că își tac imposibilă o orientare în trecutul și în viața acestuia. Dintr'un document public de o așa de mare însemnatate, această rubrică nu poate să lipsească, după cum nu poate să lipsească d. e. dintr'un pasport. În afară de aceasta mai lipsește indicația asupra naționalității absolventului, sau, în cazul cel mai rău, asupra limbii lui materne.

Este de mirare ușurința cu care se rezolvă la Ministerul de Instrucție chestiuni de așa mare însemnatate.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

Mesajul regal, rostit la deschiderea sesiunii Corpurilor legiuitoare — a surprins și a înbărbătat, în măsura, în care unii sau alții dintre cetățeni, conducători sau contribuabili, au sau nu au cuvânt să fie mulțumiți cu situația reală de azi — văzută sub raporturile ei: economice, sociale și morale. Dela acest Mesaj — unii, așteptam indicații, că situația țării este înțeleasă și alții au forțat justificări pentru o politică economică, pe care nici ei n'o pot suporta în consecințele ei imediate și supuse realităților ce nu îngăduie discuții teoretice, în detrimentul sănătății factorilor economici.

A se vorbi în Mesajul regal de finanțe excelente și stare economică înfloritoare — e cel puțin — o neloialitate, îndrăsnită față de fiecare dintre cei doi factori constituționali.

Așteptăm cu mult interes discuțiile parlamentului asupra mesajului — în ce privește chestiunile economice și în special cele financiare și aici nu am putea justifica nici o abținere sau tăgătuială pe motive de credințe, tactică și oportunism de partid.

Pe deasupra tuturor tacticelor și intereselor de partid sau de luptă politică pătimășă — amenință pentru moment cu dărâmarea: edificiului economic al țării întregite.

Toți trebuie să fie la posturile lor de activitate — pozitivă și efectivă. Pentru recriminări și condamnări — mai avem vreme. Dar viața vie, a cetățenilor și a statului, ca reprezentant al românismului, cere acum, acțiune și posibilități de producție materială — alături de producția intelectuală și artistică — cu sau fără tacticile politice.

„Să oadă găunoșii“ — e cea mai nouă justificare a crizei economice, provocată în mare măsură prin actuala politică sau infiltuositate economică a guvernului de azi. Până eri alaltăieri, reprezentanțul economic al actualui guvern n'a vrut să recunoască nici cel puțin atât că avem o criză economică.

Acum, când recunoaște în fine că avem și noi „o criză lentă și transitorie“, până la crearea cursului leului — s'a încalcit în altă ciudată teorie; „cu cât să prelungește criza financiară, cu atât avem mai sigure indicii, că în această criză vor „cădea găunoșii“. Se va face în viața noastră selecțiunea pretinsă de sănătatea noastră, sub acest raport, rămânând numai cu elementele sănătoase, cinstite și cu tradițiile factorilor economici. Falșul acestei teorii e izbitor. *Indestrabilii*: sunt improvizaiții și înbogații de războiu — români ori minoritari sau chiar streini — sub acest raport, nu schimbă aprecierea.

Toți aceștia în cursul celor 5 ori 10 ani și-au acumulat rezerve de rezistență. Ei o mai pot duce, un an doi, din rezervele adunate neomenește și bravând conjuncturi nevisate.

Dar ce să fac cei cinstiți — care nu puteau să și acumuleze rezerve, pe cale cinstită? Și ce fac noii înfiripări economice ale neamului nostru, care economice n'a existat la oraș și în capitală — până la războiu? Aceștia toți — cu ce rezistă în perpetuarea crizei pentru „căderea găunoșilor“?

Or: vrem ori nu vrem să vedem realitatea?

Și dacă s'ar întâmpla să vrem să o vedem obiectiv — logica urmare nu poate să fie altă decât schimbarea sistemului de guvernare.

Dobânzile amenință să fie la noi factor economic. Chiar mai mult: amenință să primejduiască întreaga concepție democratică, în serviciul căreia spunem cu toții, că ne-am înșiruit forțele, sub diferite steaguri politice.

În momentul când: eu ca stat sau ca singuratic cetățean, mă împac cu situația reală ca banul speculant, ridicat, prin o intervertire ciudată capitalistă, la valoarea averii creatoare de noi averi naționale — poate să și pretindă 50—100% — însemnează că m'am împăcat cu distrugerea ordinii morale și cu prăbușirea producției, izvorite din munca cinstită.

Azi, această stăpânire a dobânzilor cerute de capitalul speculativ, — omoară și duce la eșafodul economic întreagă producția, agricolă și industrială — perturbată, de altfel, de multă vreme prin sistemul aplecat, aproape oficial, al bacșurilor — de câte ori ajunge în contact cu autoritățile, ale căror reprezentanți să prezintă, ca justificare ca nenorociți funcționari mizerabil salariați.

Până când dobânzile de 50—100% vor putea găsi clienți în țara aceasta și până când intermediari particulari și oficiali vor putea încasa bacșurile de azi — nici un fel de producție nu va putea ajuta la ieșirea din criza noastră economică și morală.

Sistemul de guvernare este atât de bolnav, în cât dacă nu se produce o urgentă schimbare — suntem amenințați să cadă fără sub greutatea păcatelor actualului sistem — chiar și numai prin dobânzi.

Acțiunea acționarilor — pare a da o licărire de nădejde a readucerii capitalului la rosturile lui normale — de altă dată.

S'a pornit anume o interesantă mișcare de cătră o seamă de acționarilor bancari și industriali — să și apere drepturile, ce li se cuvîn.

Până acești acționari au încasat — pe nemuncite, în dreptul lor de capitaliști, câte 10—50—100% și mai mult n'au zis nimic și nici măcar nu s'au gândit „umanitar“ că cine a sângerat pentru aceste nejustificate rentabilități de dividende, fără a mai ține seama de specula de bursă — pe care tot acționarii au făcut'o cu acțiile lor.

Acum, când criza amenință să le reducă alături de rentabilitatea speculată, chiar și capitalul — de altcund de mult încasat de către primii acționari — acești acționari se revoltă și încearcă să se constituie în altfel de acționari, ce-ar fi să ajungă la imunitate de pierderi.

Plănuiesc discipline legale pentru cei ce le-au asigurat în trecut rentabilități nevisate: nizuiesc pentru înființarea unei Bănci de report cu ajutorul căreia disperații acționari mici și în minoritate — să poată majora fie ca grup, fie ca atașați la unul din grupele cu pachete de acțiuni — ca să dărime, să hotărască.

Judecăm întreagă acțiunea; ca principiu și teorie admirabilă. ca practică pornind din o și mai detestabilă țintă materială. Căci luăm în sprînjul părerii faptul real că cei care au angajate în acții și în

credite milioane și sute de milioane, normal, au mai mare interes să se producă mult, cu cheltuieli puține — decât cei care au angajate câteva sute sau mii de lei.

Fallmentele și încetările de plăți, cu ciudatul corolar al „concordatelor forțate“ — dau nota discuțiilor de azi, în lumea care „chibitează“ la grozavul războiu ce se dă latent în criza pe care o șimțim cu toții.

Știri precise, informații din primele izvoare și pe deasupra, bucuriile înăncrșiilor în neputință de a creia sau a lucra productiv — își forțează dansul macabru pe deasupra unor inchipuite cadavre, din a căror moarte vor să profite sau în ori ce caz vor să se desbrace de ori ce răspundere personală, cu care au contribuit, prin inerția și neînțelegerea lor — la presupusul deces.

Avem bolnavi, avem păcătoși, avem inutili și speculanți derutați — dar n'avem încă nici un cadavru, asupra căruia s'ar putea ține panegiric îndreptățit să înceapă: „aici zace un mort, care până a fost în viață, era prototipul muncii, al cinstei, al nizuințelor economice cu orizonturi largi pentru neam și țară și pe deasupra tuturor cu dragostea și înțelegerea producției reale și efective“...

Aceasta fiind realitatea — să nu ne mai pierdem în bocete și în cobiri funeste. Dacă mor parazitarii — cu atât mai bine. Când vor fi amenințați să moară, factorii și eroii producției — să nu bocim, ci să ajutăm începând cu aruncarea peste bord a găunoșilor, a cărcotașilor, a sectarilor, a politicianismului misat și profiteur — fără scrupule. Ca să nu avem, în curând, reale și dureroase fallmente...

În jurul Băncii Naționale. Concluziile stabilite de către președintele Asociației Băncilor Române, dl M. Oromolu la ședința consiliului general al acestei asociații, despre care am dat relații în săptămâna trecută, au prilejuit un șir lung de comentarii atât în presa exploatorilor pieței, cât și în presa partidelor politice. Deși conduse de interese diferite totuși ambele grupări de ziare comit o eroare comună și anume ele confundă activitatea președintelui Asociației Băncilor Române cu a guvernatorului Băncii Naționale, confundă chiar ambele instituțiuni.

Astfel presa partidelor politice acuză Banca Națională pe motivul, că dintr'un scont de 5,864.110.365 — lei în 1923 a împărțit numai zece bănci din București de 3,847.171.648 — lei efecte scontate, atribuind acestora 64 % din totalul scontului, în timp ce restul de 36 % l'a dat celorlalte 673 bănci din țară, dovădind un favoritism financiar pe seama celor dintâi, ceea-ce a provocat incurcarea în afaceri străine de numirea și funcțiunea lor normală, speculația de valute, uzura, risipa banilor în cheltuieli exagerate, majorarea poștei de câștig și a crizei financiare, până când celelalte bănci și instituțiuni de credit părăsise ori chiar persecutate.

Observatorul obiectiv al pieței știe însă precis, că, în ce privește forța financiară și economică, Bucureștii reprezintă de fapt 60—70 % din totalul țării întregi prin simplul fapt al concentrării în capitală a sediilor, întreprinderilor principale

ARDEALUL

INSTITUT DE ARTE GRAFICE SOC. ANON. CLUJ

Tipografie, Legătorie, Librărie, Turnătorie de litere

CENTRALA: Cluj, str. Memorandului 22. — Suc.: Tg.-Mureș, Piața St. cel Mare 6.

Tipografia execută lucrări tipografice, imprimate, cărți, reviste, în cele mai bune și mai artistice condițiuni. Secția specială pentru lucrări în color, trichomie, tipărirea acțiunilor pentru societățile anonime, registre de bancă etc. — Librăria este asortată cu tot felul de cărți reviste românești și streine. — Mare depozit de furnituri de scris și rechizite școlare. — Articole și instrumente muzicale. Mașini de scris.

La librăria „ARDEALUL” din Cluj se găsesc de vânzare următoarele cărți școlare aprobate de Ministerul Instrucției din București:

Pentru școlile primare:

	Pretul lei
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Abecedar partea I și II</i> , ed. VIII-a No. de aprobare 308/924	10—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a</i> , No. de aprobare 364/924	15—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a</i> , No. de aprobare 364/924	16—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. IV-a</i> , No. de aprobare 364/924	18—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. V. și VI.</i>	epuizată
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Abecedar fonomic</i> ed. IV-a, No. de aprobare 21486/920	10—
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Metodul fonomic</i>	15—
P. Kiss-Dr. S. Mureșan: <i>Istoria Românilor pentru școlile primare</i> . Aprob. de Minist. Instr. București sub No. 148 090/923	20—
Dr. Gh. Ioanovici și S. Mureșan: <i>Constituția Patriei</i> pentru școlile primare cl. V. VI-a, ed. II. No. de aprobare 35.809/922	18—
Iuliu Crișan: <i>Geografia României</i> , pt. școlile primare. După sistemul cel mai ușor și mai pedagogic. Ilustrată cu nenumărate hărți și tablouri din frumusețile țării. No. de apr. 15.252/922	12—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. I-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I. No. apr. 7194/921	22—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I.	epuizată
Nou! Ing. T. Filipescu: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a Școalelor de ucenici</i> , ed. I. No. de aprobare 208/924	32—

Pentru școlile sec. medii, normale, etc.

Nou! Blaga-Neș: <i>Fizica pentru școlile medii și secundare inferioare</i> ed. II. cu 203 ilustr. Aprob. cu No. 209/924	42—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. I</i> , pentru școlile superioare	100—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. II-a</i> , pentru școlile superioare	80—
Nou! Prof. Dr. Ioan Popescu-Voitești: <i>Elemente de Geologie</i> , ed. II-a. Pentru curs superior al lic. Aprob. de Min. Instr. No. 269/IV-1921. Premiată de Acad. rom.	100—
Nou! Victor Lazar: <i>Istoria Românilor pentru școlile secundare și normale</i> . No. de aprobare 192 C. P./924.	44—
Romulus Demetrescu: <i>Elemente de Logică și Metodologie</i> , aprobată de Min. Instr. No. 1012/923	28—
Vasile Vlaicu: <i>Curs complet de Stenografie Românească pentru toate școlile secundare, comerciale etc. și pt. privați</i> , ed. II-a,	15—
Dr. Al. Borza: <i>Herbarul mic</i>	30—
” ” ” ” mare	40—
A. Bena: <i>Teoria Musicii (principiile)</i>	40—
T. Vulpescu: <i>Teoria Musicii</i> ”	20—

În consecință repartitia scontului în această proporție nu poate fi adusă în nici un fel de raport de cauzalitate cu favoritismul, persecuția, risipa și criza financiară, nici, cu speculația de valute, cu uzura și cu încurcarea în afaceri străine.

Banca Națională, este acuzată că nu-și găsește de datorie să facă zilnic intervenții în târgul de devize spre a stabilița, sau cel puțin spre a reduce fluctuațiunile dolarului, lirei sterling, francilor elvețieni etc. în București.

Remarcăm, cu titlu de actualitate, creșterea portofoliului de scont al Băncii Naționale în ultimii patru ani:

1921 . . . . . lei	1,829.629.762.—
1922 . . . . . ”	3,808.488.416.—
1923 . . . . . ”	5,864.110.365.—
1924 . . . . . ”	6,557.659.793.—

Epoca inflației monetare introdusă de războiul mondial a provocat și la noi o sporire artificială a societăților anonime, ai căror acționari încep să se trezească la conștiință, că speranțele lor după diverse beneficii, sunt iluzorii. Acești decepționați se agită acum spre a forma o asociațiune în scopul apărării intereselor micilor acționari, păgubiți în tot locul de către marii acționari. Observăm numai, că marii acționari în cele mai multe societăți n'au contribuit cu bani, ci cu aporturi în natură și că păgubirea mulțimei micilor acționari era un fapt implinit chiar din primul moment al constituirii societății anonime, iar revenirea asupra acestui punct grav se va putea face numai prin lichidarea întreprinderilor cu pricina.

AFORISME

Ceeace este mai clasic între toate care au fost clasice este Biblia.

Libertatea nu este dată: ea este cucerită. Ea nu vine la nici un popor înainte ca acest popor să fi trecut prin toate etapele care o precedă. Ea este departe de a fi o stare naturală, căci, pe când nu există condițiuni în care să vrei, mai curând a fi sclav decât liber; și numeroși sunt aceia care au preferat un astfel de sclavaj decât să poarte responsabilitatea libertății.

Operele care trăiesc viu din sufletul poporului.

Legile nu fac reforme; reformele sunt cele care fac legile.

Banul nu poate forma caracterul și nici unui guvernământ bun: măsura succesului nu este negustoria, ci umanitatea.

Doctor G. Sglimbea

fost asistent univ. la Paris (prof. Gosset) operațiuni chirurgicale, boli de femei, faceri, genito-urinare sifilis.

Consultațiuni: 9-12 str. Sf. N. Șelari 5
4-6 str. Armenească 35

BUCUREȘTI

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU
SPECIALIZAT LA PARIS

Boli Genito-Urinare,
Sifilis (Bărbați—Femei),
Cystoscopie, — Uretroscopie,
Tratamente Electrice

Consultațiuni: 8-9 a. m. și 4-7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu, 26 bis

RECLAMELE sunt cele ce apar

CELE MAI BINE PLASATE

în populara

revistă săptămânală SOCIETATEA
DE MÂINE

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu
și

GLORIA

berea cea mai gustoasă și renumită

Fabrica : **TURDA**

Deposit general : **CLUJ, Calea Dorobanților No. 11**

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.
Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
de păduri, cu industrializa-
rea lemnului și finan-
țarea întreprinderilor
similare.

Capital social lei **65.000.000**

Uzine : **Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea
Drăganului (Poeni)**

„LEBEDA“ S. A.

in Cluj, Strada Iașilor N-rul 14.

Prima fabrică română de **PLAPOME**, saltele,
vestminte de pat, vată și pentru prelucrare de pene
aranjată cu curent electric

SCHMOLL-PASTA
E CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE
BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

Fondate în anul
1868

**FABRICILE
DE MAȘINI SOC. AN.
A. N. D. RIEGER**

Sibiu, Piața Lemnelor 5. și Târgul de Fân 1.

Telefon : Fabricile 252. Prăvălia I. 251.
Adresa telegrafică : Famarieg.

Toate *soturile* da mașini agricole ca : garnituri de trerat pen-
tru mânat cu mâna, cu cai și cu putere motorică, vâ-
turături, trioare, mașini de sămănat porumb, greble
de adunat fân și bucate, pluguri de diferite sisteme,
mori pentru poame și struguri, teascuri pentru poame,
struguri și semințe uleioase simple și hidraulice.

Mașini textile cu mașini de scărmanat lâna, lup scărmana-
tor, darac, piua și mașini de răsucit.

Pompe ca : pompe de ridicat, pompe „Fauler“ pentru zămuri
de gunoi, pompe aspiratoare, respingătoare pentru con-
strucțiuni cu cilindri dubli. „Erika“ pompă cu lanț
pentru fântâni, Piese de rezervă pentru toate mașinile.

Cel mai mare atelier de reparațiuni pentru construcțiuni
de fier, instalațiuni de transmisiuni, roți dințate etc.

Construcțiuni de mori și unelte ca : roți pentru apă, scute
pentru morari, diverse piese pentru mori etc.

Turnătorie de fier și triburi se toarnă tot felul de piese din
fontă pentru construcțiuni și mașinării după modelele
proprii, sau modele străine, deseneuri ori schițe dela
cele mai mici până la 10.000 kg. o bucată, secțiune
specială pentru tot felul de roți dințate. Secția specială
pentru repararea locomotivelor și vagoanelor.

Depozit de tutori de presiune, bucăți fasonate, armături
pentru fântâni, discuri pentru curele de transmisiuni
de prima calitate, motoare de benzină, tuburi pentru
gaz, fitting, cărbuni de piatră și cocs.

Mare depozit de cherestea toate solurile și dimensiunile în
lemnări de construcțiuni, scânduri, lați etc.

Cele mai bne asortate magazit și prăvălii de fierărie.
La cerere servim oferte cu prețurile cele mai avantajoase

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

CASĂ de VÂNZARE

2 camere, bucătărie, camera de alimente, grajd și grădină
de 1/2 juger. LUGOJ (Banat), Strada A. Vlaicu No. 2.

Proprietarul : **IOSIF KIAK.**

ÎN PALATUL SOC. „GENERĂLA“ din Str. Iorga 3, Cluj, S'A REDESCHIS
MAGAZINUL „COLOMBO“ IONEL ALDICA,

asortat cu cele mai fine mărfuri de coloniale, delicatessen și beuturi. Vânzare promptă și serviciul conștiincios.
Unt de lemn frances în bidoane de 1000 grame Lei 85.— ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ Vin Drăgășani, Țuică de Valeni.

CAFEA TURCEASCĂ PRIMISIMA Kg. 140.—

SPRIJINIȚI COMERȚUL ROMÂNESC!

IONEL ALDICA-COLOMBO.